Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана. | №291. (18014) | 1988 оной декабриин 20, вторник | Сэн 3 мүн.

...ГАЛУУЛЖА ...ШААХАДА ...ЛЗОТОЙ

...лгуудта, фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэ, оро-...мышленна комплексын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ ...—1989 оной намар-үбэлэй туршада мал ажа-...үүдые улам ехээр үйлэдбэрилхын тула бии ...боломжонуудаа бүрин хүсэдөөр хэрэглэхэ тухай» ...гай Бэшэгтэ харюу болгон, үйлэдбэриингөө ...нүүдые элирүүлжэ, дээшэлүүлэгдэһэн социалис ...абаһан республикымнай малшадай дунда дэл-...элис мүрысөөн улам эршэдэнэ. Тодорхойлон ...ша онойнгоо түсэб, уялгануудые жэншэдгүй ...улүүлэн дүүргэхэ гүйсэд арга боломжотой ...ан ажахынуудай малшад һүрэгөө гэмгүй ондо ...адна ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ зорилготой.

...аа энэ жэлдэ республикымнай колхоз, совхо-...а адууһа малда үбһэ тэжээл ехээр бэлэдхэгдээ, ...о толгой бүхэндэ 12,6 центнер тэжээлэй едини-...эй силос, сенаж, үбһэн, һолоомон, ногооной ...рил нөөсэлэгдэжэ абтаа. Бэлэдхэгдэһэн тэжээлэ ...бүйлүүлжэ, гамтайгаар гаргашалха хүдэлмэри

...оной намар үбэлэй үедэ адууһа малай ашаг ...олүүлжэ, һү, мяха ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэд-...табигдаад байһан мүнөө үедэ үүсэлэгдэхэ ма-...шахажа таргалуулаад тушааха гэшэ онсо шуха-...лоно. Илангаяа тэжээлээр элбэг байгша ондо ...гдаха малаа хүсэдөөр таргалуулжа, шэгнүүры-...лхэ арга боломжоёо хэрэглэжэ шадаагүй һаа, ...хидолдо орохо ха юм.

...нүүдтэ республикымнай районуудта ажахынууд ...нэгэдэлшүү бүридэлнүүд байгуулагдажа, мал ...алуулха талаар иилээд аша үрэтэй байһанаа ...Жэшээлбэл, Мухар-Шэбэрэй райондо «Комму-... Ивалгын райондо Халюутын, Хориин райондо ...райн райондо Тайлсын, Захааминай райондо ...шүүрэй райондо Бодонгуудай совхоздо мал ...улхэ байранууд түхеэрэгдэнхэй. Эндэ гара-...он эрэ тугалнууд ажахынуудһаа суглуулагдажа, ...түлжүүлэгдэжэ шахагдана. Иимэ аргаар гэхэ ...ной ажахынуудай түлжүүлэгдэжэ шахан тарга-...тугал, буруунуудые нэгэ ажахыдань суглуул-...олхоз, совхозууд абтаһан һүеэ ехээр хэрэглэхэ-

...ажахынуудай эрэ тугал, буруунуудые суглуул-..., һайнаар шахажа таргалуулһан ажахы мүнөө ... Жэшээлбэл, һүүлэй дүнгөөр Бэшүүрэй районой ...совхоз гүрэндэ 1230 үхэр тус бүриин 398 кило-...ртэйгээр тушаагаа. Яруунын районой «Улаан-...оо туд бүреэ 368 килограмм шэгнүүртэй 560 ...комбинатда абтаа юм. Тэрэшэлэн Хориин сов-...байгша ондо эрхим дүн түйлаа. Эндэхи мал ...алуулха гүүртын малшад гүрэндэ тушаагдаха ...гөө туд бүриин шэгнүүрые 402 килограммда ... Тэрэшэлэн Халюутын, Тайлсын совхозууд бэ-...ктда хүсэд таргалһан, нилээд ехэ шэгнүүртэй

...удтэ ажахынууд хоорондын нэгэдэлшүү бүри-...ыдөө хорёод мянган үхэр шахан таргалуулаг-...комбинатда заабол шэгнүүрээ хүсэһэн мал, ...тушааха эрилтын табигдаад байһан мүнөө үедэ ...удай үхэршэд шахамалнуудаа һайнаар тарга-...элбэл, Мухар-Шэбэрэй районой «Родина» кол-... Василий Георгиевич Варфоломеев харууһал-...абаһан һүрэг малайнгаа туд бүриин шэгнүүрые ...гаран граммаар нэмээнэ. Мүн эндэхи гахайшан ...футдинова гахай бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сууд-...граммаар дээшэлүүлээ.

...районой малшад үбэлжэлгын үедэ дээшэлүү-...циалис уялга абахадаа, шахан таргалуулагдаха ...э шэгнүүрые хоногой 800 граммаар, түлжүүлэг-...буруунуудай шэгнүүрые 600 граммаар нэмээхэ ...юм. Мүнөө эндэхи ажахынуудта тэжээлэй цех, ...дгүй хүдэлгэгдэнэ. Тобшолбол, ниитынгээ адуу-...ээлээр нёдондоной энэ үеынхиһөө хоёр дахин ...н районой үхэршэд хараалһан зорилгоёо заа-...эр бүхы хүсэеэ элсүүлэн ажаллана.

...элгын түлэг дундаа ябажа байһан мүнөө үедэ ...алаа үлэ хоолоо арайхан залгахаар тэжээлээр ...алые эрид буруушааха ёһотойбди. Тэжээлэй ...е һаань, шахамалнуудһаа харамнажа арьбалха ...е. Мүнөөшье районуудай зарим ажахынуудай ...эд, мэргэжэлтэд ондо орохо малдаа анхараад, ...алаа һайн, шэмэ шанартай тэжээлээр хангака-...э уламжалан гүрэндэ тушаагдаха үхэрнүүдынь ...ндо туража, шэгнүүрээ доошолуулна. Жэшээл-... гэхэ гү, али үбэлжэлгын эхинһээ хойшо Кабан-...найн фабрикын Еланай, «Тресковский» совхозой ...мал шахаха гүүртэдэ һүрэг үхэрнүүдынь шэмэ ...жэлээр хангагдаагүй байжа, хүшэ тамираа ни-...лулаа. Мүн Ойморой совхоздо Дулаанай мал ...дэ, Дубининай гахайн фермэдэ бүхы юумэниинь ...бэшэ гэжэ шалгалта элирүүлээ һэн.

...хүсөөгүй, туранхай мал гүрэндэ тушааһан ажа-...дэшье гарзатадаг гээшэ. Жэшээлбэл, Хурамхаа-... Гааргын совхоз туранхай мал гүрэндэ тушаа-...д мянган түхэригэй, харин Ленинэй нэрэмжэтэ ...нган түхэригэй гарзада ороо.

...гүрэндэ малай тарган мяха ехээр тушаахын ...дэхэ малаа шэмэ шанартай тэжээлээр гүйсэд ...тэ табигдана. Тиихэдээ шахамалнуудтаа талха ...һөө гадна силос, сенаж эдюулхэ, мүн бүхы ...гсаар шанаржуулан бүйлүүлжэ үгэхэдэ һайн.

...удые шанаржуулагдаһан тэжээлээр хангаха тэ-...кухнинуудые һаадгүй хүдэлгэхэ шухала. Нэгэдэ-...тэжээлээр, хангагдаһан мал шэгнүүрээ богони ...элүүлнэ. Хоёрдохёор, тэжээл гамтайгаар, аша ...гаргашалагдаха байна ха юм.

...тай малай мяха элбэгээр үйлэдбэрилжэ бэлэд-...табигдаад байһан мүнөө үедэ үүсэлэгдэхэ ма-...шахан таргалуулаагүй тушаахадаа, саашадаа энэ ...кци элбэгээр бэлэдхэхэ арга боломжоёо алдана. ...түсэбөө бэелүүлхын тула бага шэгнүүртэй олон ...худалдаха болоно ха юм.

...аар шахажа таргалуулха талаар түрүү арга, дүй ...үргэнөөр хэрэглэхээр гэжэ һанагдана. Жэшээл-...дэхэ мал, гахай, хонидые подрядай коллекти-...даторнуудта даалгахада, ашаг үрэнь эрид дээ-..., али бага гаргашатайгаар ехэ продукци абтаха ...гуримаар ажалаа эмхидхэгшэд мал шахахадаа ...өөрынь үнэ сэнгые горитойгоор хямдаруул-...нилээд олзо оруулна.

...рануудта мал шахан таргалуулжа байһан үхэр-...социалис мүрысөө аша үрэтэйгөөр дэлгэрүүл-...далай, худалдаа наймаанай, соёлой, медицинын ...хэрэглэмжэнүүдыень гүйсэд дүүрэнээр хангаха ...ннуудай партийна, профсоюзай, комсомолой ор-...дай зайлуулашагүй зорилго мүн.

...уряадай АССР-эй ...вно Соведэй Президиумдэ

...н партийна болон совет органуудта удаан саг ... ажаллаһанайнь түлөө арадай депутадуудай ...онно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ ...шеевич Хабаловые Буряадай АССР-эй Верховно ...зидиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

• • •

...мүрысөөндэ амжалта түйлаһанайнгаа түлөө ...районой Захааминай совхозой транспортна хэ-...жолоошон, Гоппе Владимир Андреевич, мүн ...овощ ургуулагшадай бригадир, Кунц Валенти-...на Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Прези-...дэлэлэй грамотаар шагнагдаба.

• • •

...эй туршада оролдосотой һайнаар ажаллаһанайнь, ...мүрысөөндэ түйлаһан амжалтануудайнь түлөө За-...районой Захааминай совхозой һаалишан Екатерина ...аксимовае Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

• • •

...ахын үйлэдбэридэ олон жэлэй туршада һайнаар ...нь түлөө «Ремсельбурводой» Буряадай оньһо-...һан нүүдэл тусхай колонныи начальник Фёдор ...ригорьевые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комиссида

ЭРИД ХУБИЛАЛТАНУУДАЙ ШАТАДА

һүүлэй үдэрнүүдтэ вагонуудай ашаа буулгаха гэшэ хүшэр болоод байна гэжэ комиссиин ээлжээтэ хүдэлмэриин зүблөөн дээрэ тэмдэглэгдэбэ. Арменидэ айхабтар ехэ хэмжээнэй ашаан эльгээгдэнэ, тиин станцинууд өөһэдөө эдэ вагонуудай ашаае буулгажа үрдинэгүй. Сүүдхэ бүри 2000-һаа үсөөн бэшэ түмэр замай вагонуудай ашаае буулгахэ зорилготой штаб байгуулагдаа юм. СССР-эй Арадай Хиналтын Комитедэй түрүүлэгшын орлогшо В. И. Манаевта, партиин Еревански горкомой нэгэдэхи секретарь М. С. Минасбекянда энэ хэрэг даалгагдаһан байгаа. Ереванай комсомолшуудта хандажа, вагонуудай ашаае буулгалгада туһалхыень урьалһан байна. Иимэ эшелонуудаар гансашье техникэ, барилгын материалнууд асарагдана бэшэ, Бүхы союзна республикануудай агропромуудай бүридхэһэн һайн дуранай отрядуудые асарна. Аюул усалда ороһон нютагуудта барилгада, малай үбэлжэлгые үнгэргэлгэдэ, хабарай тарилгын хүдэлмэридэ бэлдэхэ талаар туһалха гэшэ тэдэнэй зорилго болоно. Энэнь онсо шухала юм, юуб гэбэл, эндэхи нютагай хүдөө ажахы республикын хүн зониие эдеэ хоолой зүйлнүүдээр хангалгада горитой үүргэ дүүргэдэг. Иимэ хүнүүдые асарһан эшелонууд һаадгүй ябаха зэргэтэй гэжэ зүблөөн дээрэ шиидхэгдэбэ.

Аюул усалда ороһон районуудтахи ажабайдал үдэрһөө үдэртэ гуримшажа эхилээ. Кироваканай мяханай комбинат үһаар хангагдадаг болоо, продукци үйлэдбэрилжэ захалаа. Хилээмэ баридаг заводууд хүдэлнэ. Магазинуудай, автолавкануудай тоо нилээн олошороо. Хүн зон, һэргээлгын хүдэлмэридэ хабаадажа байһан бүхы хүнүүд халуун эдеэ хоолоор, амһарталагдаһан эдеэ хоолой зүйлнүүдээр таһалгаряагүй хангагдана. Туһаламжа болгон республикада эльгээгдэһэн эдеэ хоолой зүйлнүүд, хубсаһа хунар һаадгүйгөөр хубаарилагдана.

Үнгэрһэн үдэрнүүдтэ аюул усалай болоһон нютагуудһаа 7640 хүн гаргагдаа. Тэдэнэй хаһад хубинь амаралтын байшангууд болон элүүржүүлгын газарнуудта абаашагдаа. Декабриин 19-дэ Анапын хүүгэдэй санаторно эмхи зургаануудта 4,5 мянган үхибүүд эжынэртээ ба багшанартаяа ошохо болоо. Профсоюзуудай болон транспортын хүдэлмэрилэгшэдэй эмхитэй һайнаар хүдэлһэнэй, бүгэдэ арадай туһаламжын ашаар үхибүүдые, эхэнэрнүүд болон үбгэд хүгшэдые нүүжэ гаргаха хэрэг дүүрэхэ болонхой. 2—3 үдэрэй үнгэрхэдэ, һэргээлгын хүдэлмэридэ хабаадаха хүнүүд лэ эндэ үлэхэ байна.

Газарай хүдэлэлгэһөө хохидоһон Армениин хүн зондо ехэ хэмжээнэй туһаламжа үзүүлхэ тухай парти, правительствын шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар тодорхой хэмжээнүүдые комисси хаража үзөө. Пенсионернүүдэй, инвалидуудай, ганса бэе ехэ наһатай хүнүүдэй, үншэн үхибүүдэй, инвалид үхибүүдэй байдал хаража үзэгдөө, Армениин ССР-эй социальна хангалгын министр Н. М. Балаян мэдээсэл хэһэн байгаа.

Иимэ хүнүүд бултадаа шахуу эндэһээ гаргагдажа, социально-медицинскэ зохихо түбүүдтэ оруулагдаа гэжэ тэрэ хэлэбэ. Тобшолон хэлэбэл, юумэ харадаггүй ба дүлии хүнүүдэй бүлгэмэй һуралсалай-үйлэдбэриин предприятинуудай коллективүүд авиаторнуудай туһаламжаар Украина руу нүүлгэгдээ. Грузи инвалид үхибүүдые дулаанаар хүлеэжэ абаа. Шэнэ газарта асарагдаһан пенсионернүүд болон инвалидууд тэдхэмжэ мүнгэ ямаршье һаадгүйгөөр абажа эхилхэ юм. СССР-эй Госкомтруд болон Минфин иимэ захиралта үгэнхэй.

Республикын Социальна хангалгын министерствын дурадхаһан зарим зууршалгануудые, тобшолон хэлэбэл, ехэ наһатайшуулда гэжэ интернат байшангууд болон байрын тусхай гэрнүүдые түрүүшын ээлжээндэ бариха тухай дурадхал КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комисси дэмжэһэн байна. Республикын Министрнүүдэй Соведтэ ба СССР-эй Госпланда зохихо даалгабаринууд үгтөө.

Ереванда ерээд байһан Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын бүлгэмүүдэй лигын генеральна секретарь Пер Стенбектэй уулзажа хөөрэлдэһэн тухайгаа Н. И. Рыжков зүблөөндэ хабаадагшадта мэдээсэбэ. Лигын туһаламжаар Армениин ССР-тэ мүнөөнэй больница ба протез үйлэдбэрилхэ предприятинуудые бариха тухай хэлсэгдэһэн байгаа.

• • •

һандарһан гэрнүүд ба байшангууд дороһоо хүнүүдые малтажа абаха һүүлшын хүдэлмэридэ бүхы хүнүүд хабаадана. Энэ хүдэлмэриие дүүргэнгүйгөөр, заводууд ба фабрикануудай газаахиие дууһан сэбэрлэжэ эхилхэ хэншье эрхэгүй бшуу.

Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, Ю. Д. Маслюков, Д. Т. Язов гэгшэд Армениин Компартиин ЦК-гай нэгэдэхи секретарь С. Г. Арутюнянтай хамта хотын предприятинуудай коллективүүдтэй уулзаһан байгаа. Лифтнүүдые үйлэдбэрилхэ заводто хүнүүдтэй хөөрэлдэхэдэнь, кранууд ба самосвалнууд хэрэгтэй гэжэ элирээ. Мүн хилээмэнэй продуктнуудай комбинат дээрэшье хүдэлмэри ябуулхань бэлэн бэшэ. Совет мэргэжэлтэдтэй хамта Польшын Вроцлав хотоһоо ерэһэн хүдэлмэришэд эндэ хүдэлнэ.

(ТАСС).

БУРЯАД ОРОНОЙ АЖАЛШАД АХА ДҮҮ АРМЯН АРАДТА ТУҺА ХҮРГЭНЭ

ТУСХАЙ ЖАСАДА

Арменидэ газарай хүдэлэлгэһөө хохидоһон хүн зондо туһаламжын фонд байгуулха талаар үнгэргэгдэһэн субботнигой үдэр республикын ажалшад габшагай һайнаар ажаллаба. Гэнтын гай тодхорто ороһон хүнүүдтэ туһалхые тэдэнэр оролдоо ха юм.

Энэ үдэр олоһон мүнгэн эндэхи хүн зондо гэр байра, соёлой болон социальна объектнүүдые, бусадшье барилга хэхэ хэрэгтэ эльгээгдэхэ байна гэжэ тэдэнэр һайн ойлгоно. Субботнигто бүхыдөө 390 мянган хүн хүдэлөө гэхэ гү, али 300 мянган хүн хүдэлмэриингөө газарта ажаллаа. Энэ үдэр 3,2 миллион түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргагдаа.

Туһаламжын фонддо бүхы экономическа урмашуулгын фондтой хамта 3072 мянган түхэриг оруулагдаа. Тэрэнэй 1644 мянган түхэриг субботнигой үдэр олдоо.

Энэ үдэр транспортын, ниитын эдеэ хоолой предприятинууд, хүүгэдэй сад-яслинууд һайнаар хүдэлөө.

Прибор бүтээлгын нэгэдэлдэ продукци бүтээһэнэй ашаар 68 мянган түхэриг олдоһон байна. Тиихэдэ «Теплоприбор» заводой хүдэлмэришэд 600 хүряагдадаг оронуудые хэжэ Армени эльгээхэнь.

Транспортна предприятинуудай хүдэлмэришэд баһал өөһэдынгөө хубита оруулаа. Эдэ предприятинуудта 7 мянган хүн хүдэлжэ, 60 мянган түхэриг энэ жасада дамжуулба.

Тэрэшэлэн хүдөөгэй ажалшад энэ үдэр баһал һайнаар ажаллажа, хүдөө ажахын техникэ заһабарилаа, өөһэдынгөө ажалладаг газарта хүдэлөө.

Субботнигой үдэр олоһон мүнгэн зөөри, өөрынгөө дураар энэ жасада оруулһан салин хадаа Армениин хүн зонтой һаналаа нэгэдэлгын, тэдэндэ туһалха гэһэн хүсэл эрмэлзэл болоно.

Н. РОЗАНОВ,
субботник үнгэргэхэ республиканска штабые хүтэлбэрилэгшэ.

ЭНЭНЬ ХЭНДЭ АША ТУҺАТАЙБ?

Комиссиин түрүүлэгшэ Н. И. Рыжковой хүтэлбэри доро КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комиссиин заседани декабриин 16-да Ереванда болоно, газарай хүдэлэлгэһөө хохидолдо ороһон нютагуудта ажаһуугшадые ондоо тээшэнь гаргахын тула автомобильна транспортын дуталдажа байһан тухай, нөөсэнүүдэй бэдэрэгдэжэ, шухала даалгабаринуудай үгтэжэ байһан тухай шанга хөөрэлдөөн болобо. Машинанууд городой харгы замуудһаа гаргагдажа, газарай хүдэлһэн хото городуудта, районуудта дары эльгээгдэнэ. Зобоһон түлиһан, сүхэрһэн үбгэд, хүгшэдые, эхэнэрнүүдые, үхибүүдые эндэһээ гаргажа, элүүржүүлгын газарнуудта, амаралтын байшангуудта түргөөр эльгээхэ хэрэгтэй.

Эгээл энэ үедэ Азербайджанда гэр байраяа орхижо гараһан армян үндэһэ яһанай 300 хүниие Ереванһаа Нагорно Карабахта абаашахаяа мантан томо 12 «икарусууд» Иджеван хото тээшэ табилуулжа ябаба.

Мүнөө үедэ автономито область руу ороһон хүнүүдэй шалгалта гарадаг дээрэһээ хүршэ республикатай хилэ дээрэ автобусуудай колонные ГАИ-гай постнууд зогсооһон байгаа. Тиихэдэнь хэрүүл шууяан болобо. Эгээл энэ үедэ американ журналистнууд — Эн-би-си-һээ хоёр кинооператортай хамта Кебзи Мария, Би-би-си радиостанциһаа мүн лэ кино буулгадаг аппаратураар зэбсэглэгдэһэн Жулиан Охалорен гэгшэд хаанаһаашьеб бии болоод хибо. Гэбэшье Иджеванда тэдэнэр гансаараа ерээгүй. Армениин Х. Абовянай нэрэмжэтэ багшанарай институдай багша тэдэниие үдэшэжэ ябахаһаа гадна оршуулагша болоһон байгаа.

Энэмнай нэгэл үйлэ хэрэг ха юм даа. Теэд тэрэнэй саана ямар гайхалтай, ой ухаанда орошогүй юумэн далдалагдана гээшэб! Газарай хүдэлэлгэһөө уламжалан айхабтар хүндэ хүшэр байдалда ороод байһан энэ үедэ хэн автобусуудые тэдэнэрһээ абаха болооб? Эдэмнай эгээл юрын хүнүүд бэшэ. Эдэмнай хохидолдо ороһон хүнүүдые аршалан абаржа, тэдэнэй ажабайдалые болбосон түхэлтэй болгохые оролдогшод бэшэ, харин хэдэн зуун жэлэй хугасаа соо Азербайджанда ажаһуудаг армян хүн зониие түбхинэн һуурижаһан нютагһаань гаргажа, ондоо тээшэнь абаашахые һэдэһэн хүнүүд бэшэ гү? Эдэмнай һаалишад, хүдэлмэришэд бэшэ. Эсэсэй эсэстэ хэншьеб Иджеванда хараалагдаһан үйлэ хэрэг тухай мэдэхэ байһан дээрэһээ баруунай хэблэлэй түлөөлэгшэдые уриһан дуудаһан байгаа. Энэ «хэншьеб» гээшэмнай мүн лэ морожено худалдадаг хүн бэшэл.

Газаршалагша болон оршуулагшын хангалтагүй үүргэ бэе дээрээ даажа абаһан тэрэ институдай багша «Интуристын» албанай гүйлтаар ябаа һэм гэжэ харата хэрэгээ далдалан нюухые һэдэһэн байгаа. Гэбэшье тус эмхиин хүдэлмэрилэгшэд энээндэ хабаагүй байһанаа ори таһа арсаба.

Баку, Сумгаит болон Кировабадһаа мянгаад хүниие Нагорно Карабахта абаашаһан 15 автобус декабриин 10-най һүни Ереванһаа Степанакерт ерэбэ. Энэ ушар гасалан зоболондо дайрагдаһан олон арбаад хүн зоной хуби заяае шиидхэхэ ёһотой хүндэ хүшэр үе сагта мүн лэ болоһон байгаа.

Утаагүй газарһаа гал гарадаггүй гэжэ хэлсэдэгтэл, нюуса эмхидхэгшэдгүй байгаа һаань, иимэ үргэн ехэ хэмжээнэй ябуулганууд бэелүүлэгдэхэгүй бэлэй. Теэд хэд эдэ бүхы үйлэ хэрэгүүдэй, үзэгдэлнүүдэй саана далдалагдана гээшэб? Хэд үргэн ниитэ хүнүүдые түбхинэн һуурижаһан түрэл нютагһаа гаража, нэгэ нэгэндээ эсэргүүсэн, үшөө үсэгэлдэр лэ хада тэдэнэртэ нангин юумэн гэжэ тоологдожо байһан ушар хэрэгтэ зүрюу харша ябуулгануудые үүдхэнэб?

Үндэһэ яһатанай хоорондохи хёмороо зүришэлдөөнүүдые, үе-үе болоод лэ Ереванда һүжэрөөн дэбэргэдэжэ байһан гурим буса ябуулгануудые түхиран дэмжэгшэдэй нэрэнүүд эли болонхой. Тэдэнэй нэрэнүүд элирүүлэгдээ. Нагорно-Карабахай автономито областиин байдалые гуримшуулан шиидхэхэ зорилготойгоор байгуулагдаһан ниитын орган — «Карабахай» комитет һүүлэй һарануудта бүридэлэйнгөө талаар, бэелүүлжэ байһан зорилгонуудайнгаа талаар, мүн ажал ябуулгынгаа онол аргаар эрид хубилһан байха юм. Али бүхы эрилтэнүүдые табилга, буһалгаа болон митингнүүдые хэхэ уряа, һүйдхэлтэ ябуулга, тухиралга хадаа тэдэнэй зэмсэг хэрэгсэлнүүд болоно. Азербайджанһаа армян үндэһэ яһанай улам олон хүнүүдые Нагорно Карабах руу дары түргөөр оруулха, Нагорно-Карабахай автономито областьдо Армениин ССР-эй экономическа хамааралсалгые үргэдхэхэ, Нагорно Карабахые Арменидэ ниилүүлэн нэгэдүүлхэ зорилготойгоор «Армени-НКАО» гэһэн ниитэ нэгэн комплекс удаа дараалан байгуулха гээшэ тус комитедэй гол зорилго болоно.

Арменидэ айхабтар орёо, хүндэ хүшэр байдалай тохёолдоод байһые һамбаашалан, «Карабахай хүдэлөөнэй» эдэбхитэд, комитедэйхид мүнөө армян үндэһэ яһанай хүнүүдые Нагорно-Карабахай автономито область руу нүүлгэлгые хуулиин үндэһэ һуури дээрэ табихые, иимэ ябуулга үнгэргэхын тула правительственна зургаануудһаа зохихо зүбшөөл абахые оролдоно.

Зүгөөр Карабахай асуудалые дэбэргэгшэд, жэшээнь, Ереванай гүрэнэй университедэй багша В. М. Манукян, Армениин ССР-эй Наукануудай академиин НИИЭИП-эй эрдэмтэ хүдэлмэрилэгшэ И. М. Мурадян гэгшэдые тэдэнэй бэелүүлжэ байдаг харата муухай ябуулгануудай хойшолонгууд һанааень зобооногүй бшуу. Теэд иимэ ябуулганууд оршон байдалые түни түбшэн бэшэ болгоно, үндэһэ яһатанай хоорондо зүришэлдөөнүүдые, социальна хёмороо үүдхэнэ.

Ой ухаанда орошогүй, харата муухай зэрэб үгэнүүдые тарааха, хүнүүдэй һанааень зобоохо, тэрээншьегүйгөөр орёо хүшэр байһан оршон байдалые улам дэбэргэжэ, бүри хүшэр хүндэ болгохо гээшэ хэндэшьеб ашатай туһатай гээшэ аабза гэжэ олон тоото баримтанууд элирхэйлэн гэршэлнэ.

Үшөө нэгэ жэшээ харуулая. Декабриин 8-да Баку хотын 22-дохи почтын отделениһээ Ереван хотодо ажаһуудаг Армен Арушанянай адресаар иимэ удхатай телеграмма эльгээгдэһэн байгаа: «Танай толгой дээрэ буугаад байһан бурханай хэһээлтэһээ Арменидэхи азербайджан хүн зониие аршалан абарһан танай һэримжэтэй хёрхо байлгаар гайханабди».

Айлай үхибүүд бултадаа адли байдаггүй гэжэ хэлсэдэг. Иимэ гутамшаг муухай ябуулга үүдхэхэ аргатай хара һанаатай хүн арад бүхэндэ олдохо доо болохо байна. Зүгөөр энэ ушарта харата ябуулга үүдхэгдээ. Ереванда энэ адресаар ямаршье Армен Арушанян ажаһуугаагүй. Тэрэниие дэмжэжэ абаад, саашань дэбэргэжэ, хоротой үрэһөөр харата муухай ябуулгануудые һүжэрөөн дэбэргэхэ зорилготой иимэ телеграмма эльгээгдэһэн байгаа бшуу.

Тиигэжэ һүйдхэлтэ телеграммын текст Ереванай почтын отделенидэ олошоруулагдажа, город соогуур нюусаар тараагдаба.

Энэнь хэндэ ашатай туһатайб?— гэжэ асууха дуран хүрэнэ. Хара амяа хараһан зорилгоёо бэелүүлхын тула хоёр талаһаа хэд зорюута иимэ ябадал үүдхэжэ, үһа булангиртуулна гээшэб? Энээниие таахаьшье тиимэ хүшэр бэрхэтэй бэшэ.

«Карабахай хүдэлөөндэ» гурбан урасхал элеэр харагдана. Түрүүшынхинь — эдэмнай Нагорно Карабахай байдалые гуримшуулан шиидхэхые үнэн зүрхэнһөө хүсэдэг сэхэ сэбэр зантай хүнүүд лэ. Гэбэшье эдэнэй олонхид мэхэлэгдэнхэй. Хоёрдохи урасхалай түлөөлэгшэд — хёмороо зүришэлдөөнүүдые, али бүхы һүйдхэлтэ ябуулгануудые зорюута үүдхэжэ, энээнэй долгин дээрэ республикын хүтэлбэрилхы зургаануудай нэрэ хүндые буурулаад, өөһэдөө засагаа гартаа абахые хүсэдэг этэгээдүүд мүн «Карабахай» комитедэй бэлдэһэн «түхэреэн тамга», эдэбхитэдэй тусхай үнэмшэлгэнүүд энээниие элирхэйлэн гэршэлнэ бэшэ гү? Эдэнэртэ али бүхы туһаламжа, дэмжэлгэ үзүүлхэ, тэдэнэй мэдэлдэ байха эрилтэнүүд эдэ үнэмшэлгэнүүд соо табигдана.

Түбэй телевидениин болон Армениин телевидениин корреспондентнүүдтэй М. С. Горбачев хөөрэлдэхэдөө, «Карабахай хүдэлөөн» гэжэ бүлэгтэ тодо нарин тайлбарилалта үгөө һэн: «Эдэмнай засаг түрэдэ эрмэлзэһэн хүнүүд болоно. Манай бүхы хүсэ — политическэшье, захиргаанайшье хүсэ хэрэглэжэ, тэдэниие зогсоохо хэрэгтэй».

Гэбэшье нэн түрүүн гурим буса ябадалнуудые, үймөө хүлгөө үүдхэжэ, ажалшадай аша туһаар хэдэн арбаад жэл соо баяжаһан хүнүүдэй харата хэрэгүүдэй элирүүлэгдэхэ болоходонь, хуули сахидаг зургаануудай хэрэгүүдтэ һаад тойбо татахые хүсэгшэд, хубилган шэнэдхэлгын хэрэгые буруушаагшад үнэхөөрөөшье төөригшэдэй, мүн али бүхы үймөө хүлгөөтэ ябадалые дэбэргэгшэдэй саана далдалагдана бшуу.

В. ЯНЧЕНКОВ,
ТАСС-ай тусхай корр.
Ереван.

СОВЕТ ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ КОМИТЕДТЭ БА ОРОНОЙ ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ СОВЕДҮҮДТЭ АРМЕНИИН ЭХЭНЭРНҮҮДЭЙ РЕСПУБЛИКАНСКА СОВЕДЭЙ ХАНДАЛГА

Манай арадай зүрхэ сэдьхэл үбдэхөөһэн, һанаа зобооһон, хэншье юуншье һамааруулха, туһалха аргагүй гэжэ һанагдаһан үйдхар гашуудалтай эдэ үдэрнүүдтэ таанадай халуун дулаан үгэнүүд манда хүрэнэ. Ороной бүхы республиканууднаа ба хилын саанаһаа ерэһэн телеграммануудай республикын эхэнэрнүүдэй соведүүдтэ таһалгаряагүй ороно. Манай үйдхар гашуудалые хубаалдахаар бэлэн байһанайтнай түлөө Армениин эхэнэрнүүд, манай бүхы арад талархалаа мэдүүлнэ гээшэ.

Бидэ, Армениин эхэнэрнүүд, олон тоото хүнүүдээ алдажа, тэсэшэгүй үйдхар гашуудалда абтабашье, дүтынгөө ба эгээл хүндэтэй хүнүүдээ хүдөөлүүлжэ үшөө үрдөөгүй байгаад, газарай хүдэлэлгын уршаг хойшолонгуудые түргөөр дабаха замуудые бэдэрдэг хүнүүдэй зэргэдэ зоригтойгоор оролсобди. Эхэнэрнүүдэй соведүүдэй штабуудта телефоноор таһалгаряагүй хонходоһоор. Олон мянган эхэнэрнүүд хэхэ хүдэлмэриинь тодорхойлхо, эрилтэ табина, хүүгэдые үргэжэ абахые гүйнэ, хохидоһон хүнүүдые гэртээ байлгахаар бэлэн байһанаа элирхэйлнэ. Гол түлэб эхэнэрнүүдэй хүдэлдэг эмхи зургаанууд, Армениин ажалша бүхы коллективүүдтэл адли, амаралтын үдэрнүүдтэшье ажаллажа, олоһон мүнгэеэ 700412 гэһэн тоосоогоор оруулна. Республикын медигүүдэй дунда эхэнэрнүүд 60 гаран процент болодог. Тэдэнэр баһал шэн зоригтойгоор хүдэлнэ гээшэ.

Манай үхибүүд — гансата томоорһон залуу хүдэлмэришэд, студентнүүд болон ахалагша классайхид һандаралда ороһон манай хото городуудта хүшэр хүндэ эрхэ байдалда үдэрһөө үдэртэ хүдэлһэн зандаа. Тэдэнэрэй хүсэн, бусадай тулада юугээшье гамнангүй оролдоһоор бэлэн байһаниинь, мүн манай ороной ба бүхы түби дэлхэйн һайн һайхан дура хүсэлтэй хүнүүдэй үнэн зүрхэнэй туһаламжа хадаа һандаралда ороһон Ленинакан, Кировакан, Спитак ба Степанаван хотонууд, манай түүхэдэ нэгэтэ бэшэ ушарһандал адляар, дахин һэргээгдэхэ гэһэн этигэл найдал түрүүлнэ.

Армениин Эхэнэрнүүдэй республиканска совет.

ПРЕСС-КОНФЕРЕНЦИ БОЛОБО

Армени газарай хүдэлэлгын уршаг хойшолонгуудые усадхажа үргэлжэлһөөр. «Хохидоһон хүнүүдтэ медицинскэ туһаламжа үзүүлхэ, аюул усалай болоһон нютагуудта санитарна хүдэлмэри ябуулха зорилго түрүүшын ээлжээндэ табигдана,— гэжэ СССР-эй Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын бүлгэмүүдэй холбооной гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Д. Венедиктов мэдүүлээ. Улаан Хэрээһэнэй ба Улаан Хахад һарын бүлгэмүүдэй уласхоорондын лигын эмхидхэһэн пресс-конференци дээрэ декабриин 16-най үдэшэ Ереванда тэрэ үгэ хэлэһэн байгаа.

Д. Венедиктовэй һанамжын ёһоор, урдань хүнүүдые абарха хүдэлмэриин 13-дахи үдэртэшье амиды хүнүүдэй олдоһон ушарнуудай байгаашье һаань, амиды үлэһэн хүнүүдые бэдэржэ болохобди гэжэ найдахаар бэшэ байһаниинь халагламаар. Армениин арадта туһаламжа үзүүлһэн Болгариин, Франциин, ФРГ-гэй, Швейцариин, Кубын, США-гай, Даниин, бусад оронуудай Улаан Хэрээһэнэй национальна 37 эмхинүүдтэ тэрэ баяр баясхалан хүргэбэ. Газар дэлхэймнай манай хамтын гэр, тэрэнэй ажана тэнхэглэн байдал тухай бултадаа һанаагаа табиха зэргэтэйбди гэжэ энэ жэшээ үшөө дахин харуулаа.

Гадаадын оронуудһаа шэнэ бүлэг врачнуудай ерэһэнэй хэрэггүй гэжэ совет түлөөлэгшэ тэмдэглэбэ. Зарим зүйлэй хэрэгсэлнүүд, жэшээлбэл, «хэмэл бөөрэ» гэһэн аппарадууд ехээр хэрэглэгдэнэ. «Түгэс бэлэдхэлтэй барилгашад, һандаргагдаһан хото городуудые һэргээхэ асуудалнуудые түргөөр шиидхэлгэдэ туһалха инженернэ проектнүүд хэрэгтэй». «Армениин газар дээрэ Италиин багахан булан байгуулха» гэһэн Римэй нүхэдэй дурадхалые тэрэ һайшааба.

Гурбан мянган гэр бүлын байха арбан һууритай хабсаргагдамал бишыхан гэрнүүдые асарха тухай Итали Армени хоёрой хоорондо хэлсээнүүд хэгдэнэ гэжэ уласхоорондын лигын вице-президент Мариапиа Фанфани мэдээсэбэ. Иимэ гэрнүүдтэ саг зуура байхын тула шухала бүхы юумэн бии гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ. Саашадаа италиинхид капитальна барилгада хабаадахаар бэлэн.

Хохидолдо орогшодто Улаан Хэрээһэнэй эмхинүүдэй үзүүлһэн туһаламжа тухай хэлэхэдээ, аюул усалай болоһон сагһаа хойшо Ереван руу 103 уласхоорондын рейс хэгдэжэ, ашаа асараа гэжэ лигын мэдээсэлэй таһагай директор Джордж Ред мэдээсэбэ.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто

«Армениин хото городуудые, хүдөө нютагуудые һэргээн бодхоохо», «Эрид хубилалтануудай шатада» — КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой Комиссиин ээлжээтэ заседани тухай ТАСС-ай мэдээсэл; Армениин Эхэнэрнүүдэй республиканска соведэй Совет эхэнэрнүүдэй комитедтэ ба ороной эхэнэрнүүдэй соведтэ хандалга; «Армениин хүн зондо туһаламжын, «һаналаа нэгэдэлгын жасада» — республиканска субботнигой дүнгүүд»; «Улаан-Үдын бүд нэхэгшэд— Арменидэ» — Улаан-Үдын нарин сэмбын комбинадһаа репортаж.

Жэлэй туршада үнеэн бүриһөө 4500 килограмм һү һааһан Ивалгын районой «Байгал» учхозой һаалишан Л. Н. Седыхэй нэрэ хүндэдэ Ажалай алдар солын туг үргэгдэнэ.

БАМ шадарые промышленна аргаар ашаглаха асуудалнууд тухай «Молодежный» комбинадай директор В. Соктоев, журналист Е. Богачев гэгшэдэй «Түмэр замай дэргэдэ» гэһэн статья дотор хэлэгдэнэ.

Баргажанай районой ажахынуудта малай үбэлжэлгын ябаса тухай газетын корреспондент Н. Угрюмов бэшэнэ.

Октябрьская үйлсын 19-дэхи гэртэ ажаһуугшад хэдэн жэлэй туршада ЛВРЗ-гэй ЖКО-до хандажа, заһабарилга хэхыень гүйдаг. «Арга боломжогүйбди» гэжэ ЖКО-гойхид харюусадаг. «Редакцида ерэһэн бэшэгэй мүрөөр» гэһэн гаршаг доро толилогдоһон материал дотор энээн тухай хэлэгдэнэ.

«Туршалгань Венгридэ һонирхол үүсхэбэ» —иимэ, гаршаг доро ВСТИ-гэй доцент В. Тыхеевтэй хэһэн хөөрэлдөөн.

«Эрдэм наукын түйлалтануудые хэрэглэнгүй элүүрые хамгаалгын хэрэгые хубилган шэнэдхэхэ аргагүй»—гэжэ геолого-минералогическа эрдэмэй доктор А. Ковалевский тоолоно.

КПСС-эй XXVII съездын шийдхэбэринүүдые дэлгүүлэхын түлөө

БУЛТАНАЙ АНХАРХА АСУУДАЛ

Ороной экономическа болон социальна хүгжэлтые хурдадхаха, бүхы үйлэдбэриин аша үрые дээшэлүүлхэ шухала хэмжээнүүдые хараалхатайгаа хамта, байгаалиин баялигуудые хамгаалха, арьбадхаха тухай асуудал КПСС-эй XXVII съезд, мүн Бүхэсоюзна XIX партконференциин шийдхэбэринүүд дотор бahал хурсаар табиhан байна.

Мүнөө худөө нютагуудта, томо хото городууд, худэлмэришэдэй тосхонууд шадар айхабтар ехэ газар, уhан болон байгаалиин бусад баялиг ажахын хэрэглэмжэдэ ороно.

Тиимэhээ газар хахалха, элдүүрилхэдээ гү, али уhалуриин hубаг ханаабуудые татаха, уha хаахадаа, ой модо отолходоо, харгы гаргахадаа, оршон тойронхи байгаалида ехэл гамтайгаар хандаха, анханай hайхан шэнжэ түхэлыень хубилахагүй гэжэ оролдохо гээшэ мүнөө туйлай ехэ удха шанартай болонхой. Юуб гэхэдэ, эдэ бүгэдэдэ хайша хэрэгээр, мүнөөл удэрэйнгөө тала хаража хандадаг, харюусалгагүйгөөр худэлдэг дээрэhээ боложо, байгаалида юугээршье тэхэрюулхын аргагүй ехэ гай хохидол ушаруулагдана. Заримдаа үзэсхэлэнтэ hайхан газар дайдын, орон нютагуудай түхэл шэрай танигдахаар бэшэ, үзэмжэгүй болотороо муудхаагдана, гэмтээгдэнэ ха юм.

Жэшээнь, худөө ажахын үйлэдбэриие оньhожоруулха, химизаци хэрэглэхэмнай, адууhа малай томо байра, комплекснуудые барихамнай гээд, проектынь зөабариие. сахингүй, тэрэнииень хазагайруулжа, оршон тойронхи газар, уhандань, аң амитадай байдалда хоро хүргэдэг, бүхы байгаалииень муудхаадаг баримтануудшье бии,

Эдэ бүгэдые хараада абан, мүн бүхы арадай баялиг Байгал далайе хамгаалха тушаа абтаhан парти, правительствин шухала шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ хэрэгтэ ехэ харюусалгатай байhанаа ойлгожо, республикын Гүрэнэй агропромой предприятинууд, колхоз, совхозууд hүүлэй үедэ энэ талаар зарим тэдыл хэмжээнүүдые абажа байна.

Түсхайлбал, гансашье ургасыень дээшэлүүлхэ бэшэ, газар таряалангай хүрьhэ хамгаалха, тэрэнииe ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ зорилготойгоор республика соо зональна гурим нэбтэрүүлэгдэнэ гээшэ. Эдэ жэлнүүдтэ ажахынууд зүб сөвооборот хэрэглэдэг боложо, тарилгын газарай хубаарилгые гуримшуулжа байна.

Жэшээлхэдэ, мүнөө бүхы районуудта hалхинда үлеэгдэжэ, уhанай урасхалда нуража гэмтэдэг хүнгэн хүрьhэтэй газарые зурууд зуруудаар хахалха, хүрьhэ үрбүулангүй элдүүрилхэ, эдэ бүгэдэ түсгаар техникэ хэрэглэхэ, ехэ элhэтэй газарта зурууд модо тариха гэхэ мэтэ хэмжээнүүд абтана. Энэ талаар урид табигдаhан түсэб гол түлөб дүүргэгдэжэ байнхай. Баргажанай, Загарайн, Тарбагатайн, Хориин районуудай ажахынууд хүрьhэ хамгаалха зональна гуримые гүйсэд хэрэглэжэ эхилэнхэй.

Гэхэтэй хамта үшөөл олохон ажахынууд газар таряалан эрхилэлгын, хүрьhэ хамгаалха гуримые хангалтагүйгөөр нэбтэрүүлнэ. Тэрэниие бүхы заабариин ёhоор комплексноор хэрэглэхэ гуримые сахинагүй. Түсхайлбал, худөө ажахын ургамалнуудые эурууд эуруудаар тариха, паарыешье бahал тиибүхыдөө 3300 гектар талмайда модо, бургаahан таригдаха эзргэтэй байгаад, тэрэнь бahал хүсэндөө хүргэгдөөгүй үлэбэ,

Тобшолон хэлэбэл, байгша ондо республикын Гүрэнэй агропромдо байгаали хамгаалгын барилгада 8,9 миллион тухэригэй, тэрэ тоодо уhанай баялигые хамгаалгада —7,1 миллион, газар дайдын баялигые хамгаалгада —1,7 миллион тухэригэй мүнгэ зөөри hомологдоhон байна. Харин мүнөө жэлэй үнгэрhэн юhэн hарын дүнгөөр тэрэ мүнгэ зөөриин оройдоол 2,4 миллион тухэригынь ашаглагдаа гэхэ гү, али байгаали хамгаалгын барилганнуудые хэхэ түсэб миил 28 процентдэ хүргэгдөө.

Энэ шухала худэлмэри яахадаа иимэ хангалтагүй муугаар бэелүүлэгдэнэб гэжэ хэдэн жэшээнүүд дээрэhээ харуулжа болоно. Хэрбээ Татауровай зahабарилгын заводой, Сотниковой шубуунай фабрикын дэргэдэхи сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй энэ жэлдэ баригдажа, ашаглалгада үгтэхээ байхада, Загарайн бройлерно шубуунай фабрикын сэбэрлэлгын түхеэрэлгэнүүдэй хорёрдохи ээлжээнэй барилга бүтээгдэнгүй hалахаяа байна. Эндэ 762 мянган түхэригэй худэлмэри хэгдэхэ ёhотой аад, оройдоол 55 мянган түхэригынь ашаглагдаа.

Үнгэрхэдөө зарим ажахынууд оршон тойронхи байгаали хамгаалха хэрэгтэ хабаатайгаар түсэблэгдэhэн барилганнуудые хэжэ эхилээшьегүй байха юм, Жэшээнь, Баргажанай районой Карл Марксын, Загарайн районой XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозууд, Ярууның районой «Целинный» совхоз машинә, тракторай тоно, түлишэ хадагалха складуудые бариха аад, тэдэнэз эхилээщьедүй. Кабанскын районой Байгал-Худариин, Хурамхаанай районой Гааргын, Мухар-Шэбэрэй районой «Эрдэм» совхозуудта, Хяагтын районой «Дружба» колхоздо минеральна үтэгжүүлгэ хадагалха складууд баригданагүй. Түнхэнэй районой Харбяангуудай, Саянай, Баргажанай районой Баргажанай, Захааминай районой Енгорбойн, Сэлэнгын районой Химнын совхозууд болон бусад олохон ажахынууд малай шэбхэ суглуулжа обоолхо, шанаржуулха ехэ талмай-түхеэрэлгэнүүдые бариха түшаа юушье хэнэгүй.

Үнэндөө байгаали хамгаалгын барилганууд яаралтай бэшэ, хүлеэнэ аабза гэhэншүүгээр хандажа, энэ худэлмэриие унжагайруулна бшуу. Энэмнай гүрэн түрын удха шанартай хэрэгтэ харюусалгагүй хандаhан хэрэг болоно.

Мүнөө үедэ ургаса хуряалгын халуун худэлмэриин дүүрэнтээд, техникын, хүн зоной сүлөөрэнтөөд байхада, ехэ юумэ хэжэ болохо байгаа. Теэд таатай хаha саг алдагдажа байна. Зарим ажахынууд байгаали хамгаалгада хабаатай барилганудые бодхоожо эхилhэн нэрэтэй аад, ехэл аалиханаар ябуулна. Эдэ барилганнуудые түргэдхэхэ талаар республикын Гүрэнэй агропромой комитедэй капитальна барилгын таhаг, РАПО-нуудай хүтэлбарилэгшэд эдэ бүгэдэдэ тон эрилтэ багатайгаар хандана гэжэ хэлэхээр.

Байгаали хамгаалгын, илангаяа газар дайдын, уhанай баялигые зүбөөр ашаглалгын хэрэгэй тон ехэ удха шанартай байнаниие хараада абажа, энээн түшаа ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдэй харюусалгые дээшэлүүлхэ, тэдэнэй урда шанга эрилтэ табиха саг ерээ. Энэ талаар прокуратурын, арадай хиналтын органууд арилтэ, хиналтаяа эрид шангадхаха зэргэтэй. Газар, уha, ой модо хэрэглэхэ, бүхы байгаалиие хамгаалха Хуули — бүгэдын нарinaар сахиха хэрэг шуу.

А. КОСЫГИН,
Буряадай АССР-эй Гүрэнэй агропромой байгаали хамгаалха талаар ахамад мэргэжэлтэ.

Областной партконференциин дең

Баргажанай районой Уланай дүнда hүргүулида дүй дүршэлтэй 49 багша 418 hурагшадта ном заажа, хүмүүжүүлжэ байдаг юм. Тэдэнэй дунда КПСС-эй гэшүүн Зоя Бадмаевна Будаева 27 жэлэй саада тээ Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ БГПИ дүүргээд. нэгэл газартаа мүнөөшье болотор хүдэлнэ. Мүнөө ород хэлэнэй хэдэн жэлдэ таhа гөөр хүдэлнэ, Тэрэ дэм дэлгэрүүлхэ хэрэгүүдэй комисс юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Б Будаева,
С. БАЛДУЕВА

ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИДА ХҮРТЭГШЭ

Совхозой коммунистнуудай ээлжээтэ суглаан дүүрэхэ тээшээ боложо байба. «Үсөөн лэ хүн үгэ хэлэбэ. Иигээд лэ суглаагаа дүүргэхэмнай гээшэ гү?» — гэжэ суглаанай түрүүлэгшэ асууба. Тэрэ үедэ «Намда үгэ үгыт» гэhэн абяан дуулдаба.

«Бутыдма Цыдыповна Дондуковада үгэ үгтэнэ» гэжэ түрүүлэгшын сонсохоодо, зал соо hуугшад абяа шэмээгүй болошобо. Юундэб гэхэдэ, Бутыдма Цыдыповна гоё үгэнүүдые хэлэхэ дурагүй, ажахынгаа, фермынгээ байра байдал тухай, дутагдалнуудые яажа усадхаха тухай сэхэ руунь хэлэжэ, харюусалгатай хүнүүдые зариндаа шангаханаар шүүмжэлээдхидэг юм.

— Һаалишад дуталдана гэжэ хэлсэжэл байдагбди. Хотогорой фермэ — мартагдаhан фермэ гэхэдэ ехэ алдуу болохогүйл байхаа,— гэжэ үгэ хэлэгшэ түрүүшээр тэмдэглэбэ. Тэрэнэй удаа фермын малай зарим байрануудые, малшадай гэрнүүдые заһабарилха тухай, эндэ ажалладаг олон залуушуулай аша туһые хаража, улаан булан бариха, тэндээ үнгэтэ телевизор табиха, радио дуугаргадаг болгохо, газетэ, журналнуудые асарха тухай хэлээ hэн.

Үнэхөөрөөшье, залуушуулай үндэр бүтээсэтэйгээр ажаллаха эрхэ байдал олгохо гээшэ тон шухала асуудал байгаа. Тиимэhээ коммунистнууд Бутыдма Цыдыповнагай хэлэhэн үгэнүүдые халуунаар дэмжээhэн. Партийна суглаанай тогтоол соо иигэжэ бэшэгдэhэн байгаа: «Кадрнуудые фермэ болон отарануудта удаан болзороор тогтоохо шухала. Иимэ зорилготойгор Хотогорой фермэдэ улаан булан түхеэрхыень, малшадай байрын гэрнүүдые заһабарилхыень совхозой дирекцидэ дурадхаха».

Коммунистнуудай суглаанай шиидхэбэри дүүргэхэ талаар совхозой дирекци хэмжэнүүдые абаа. Ондоо фермэһээ нэгэ хуушан гэр Хотогорто абаашажа, тэрэнээ hэльбэн заһабарилжа, фермын улаан булан болгогдоо бэлэй. Тэрэ улаан булангаа сагаадаха, дулаалха, шэмэглэн гоёохо талаар бүхы худэлмэриинь фермын hаалишадай хамтын хүсөөр хэгдэдэг бэлэй. Мүнөө эндэнь совхозой мүнгөөр абтаhан үнгэтэ телевизор табиатай байдаг. Гол шухалань гэхэдэ, фермын коллектив эндээ суглаража, суглаа хураалаа үнгэргэхэ, сүлөө сагтаа телевизор хараха, газетэ, журналнуудые уншаха аргатай болоо ха юм.

Хотогорой фермын залуу hаалишан, ВЛКСМ-эй ЦК-гай «Үйлэдбэриин рүүшүүлдэ» гэhэн энгэртээ зүүг гээр 1985 ондо шагнагдаhан Эр баеватай уулзахадамнай, иигэжэ х

— Залуушуулдаа hанаагаа табиг булантай болгоhон, тэрэнииo т hэн манай hүрган хүмүүжүүлэгш ма Цыдыповнада баярые хүргэж гээшэбди. Бидэ, залуушуул, улаа соогоо элдэб хэмжээ ябуулгануу гэргэдэг болообди. hайндэрнүүдт хэл ябуулдагана. Шэнэ жэлэй ө гахабди. Дүтын заимканүүдай, ү ёлкодоо уриха гэжэ хараалнабди

Эрхирэгэй совхозой Хотогорой лиин фермэдэ гол түлөб залуушуу ладаг юм. Тэдэнэй дунда этэгэ hаалишаниинь Бутыдма Цыдыпов дукова болоно.

Эрхим ажалайнгаа түлөө Бутыдыповна Октябриин Революцин Улаан Тугай орденүүдээр ша байна. Тэрэ hүүлэй жэлнүүдтэ мун хай үнеэн бүриhөө 3000 кило үлүү hү hаана. Байгша ондо эршые нэгэшье hуладхаагүй: т бүриhөө байгша ондо 3000 кило үлүү hү hаагаад байна.

Үнгэрэгшэ, 1987 ондо үнөэн бү мянган килограмм hү hаажа, фермын hаалишад район соог hууринуудай нэгые ээлhэн юм жэлдэ түс фермынхид 2800 кило доошо бэшэ hү үнеэн бүриhөө hү хараална. Фермын амжалтатай, коммунист, хоёр орденой навало ма Дондуковагай оруулhан хубиг жэ онсолоё.

— Мүнөө манай фермын ко арендnэ гуримаар ажаллаха тух рэлдэдэг боложо байнхай. Турш хэдэ яаха юм? Мүнөөнэйнгөө д бага бэшэ дүнгүүдые туйлаха б гэжэ Бутыдма Цыдыповна хэлэж hэн.

Бүхы шэнэ юумэндэ анхаралтай дадаг, ажалдаа эрхим жэшээ үнинэй коммунист Бутыдма Ц Дондукова областной партийна ко циин делегадаар hунгагажа, районой партконференциин вхэ найдабарида хүртэhэниинь тон тэмдэглэмээр.

С. О

АРГА БИИ, АЖАЛЛАХАЛ ХЭРЭГТЭЙ

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

Коммунистнуудта, фермэнүүдэй ажалшадта, ороной агропромышленна комплексын бүхы худэлмэрилэгшэдтэ хандаhан КПСС-эй ЦК-гай Бэшэг соо «Түрүүшын удэрнүүдhээ бүхы фермэнүүд болон комплекснуудай, тэжээлэй цех ба кухни бүхэнэй худэлмэриие жэгдэ hайнаар ябуулжа эхилхэ ёhотой. Зааханшье удааржа болоогүй, саг алдаха гээшэ продукци алдаhантай адли байха. Үбэлдөө малда эдюулхээр нөөсэлhэн тэжээлээ найдамтайгаар хадагалха, эзэн ёhоор хэрэглэхэ шухала. Ехэ ашаг үрэ туйлахын тула тэжээлэй килограмм бүхэниие бодомжотойгоор хэрэглэхэ, продукциин единицэ бүхэндэ хараадуулан, холимол тэжээлэй гаргашье бага болгохо шухала. Белогоор, витаминаар баян, мүн бүсад нэмэлтэнүүдтэй холингүйгөөр, тусгаар бэлэдхэлгүйгөөр ороо hо таряанай зуйлнүүдые малда эдюулхэгүй. Иигэбэл бага гаргашатайгаар продукци нэмэжэ абаха арга олдохо» гэжэ тон зубөөр, саг соогоо заагдаа гэхэ байнаб.

Байгша ондо хабарhаа зунай хахадатар сагай уларилай найдалгүй муу гэхэ гү, али хүйтэн, хуурай байбашье, саашадаа гэнтэ дулааржа, хура бороогой саг соогоо ороходо сабшалангай hогоон, таримал ургамалнууднай эрид hайжаржа, хүмэриhэн сэдьхэлыэмнай заһаруулаа бэлэй. Үнэндөө энэ жэлhэй илангаяа ургаса үргүүлагшадта яhала таарамжатай зохид байба. Манай ажахы бүхыдөө 41775 центнер үбhэ, 10 133 тонно сенаж, 21 582 центнер hолоомо, 10.061 тонно силос, 600 тонно тэжээлэй корнеплод, 380 тонно hогооной витаминтай гурил бэлэдхэжэ абаа. Хэрбээ нёдондо адууhа малайнгаа условно толгой бүхэндэ оройдоол 6—7 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй үбhэ тэжээл бэлэдхэhэн hаа, байгша ондо 25—26 центнер тэжээлэй единицэдэ хүргэдөө. Ниитынгээ адууhа мэлда бардам хүрэхөөр тэжээл бэлэдхэhэн манай ажахын механизатор, луговодууд ерэхэ жэлдэ тогтууритай баян ургаса ургуулхаар мүнөө ехэ бэлэдхэл хэнэ. Жэшээлбэл, газарай үрэжэл hайжаруулха лугомелиоративна оньhожоруулагдамал отрядай гэшүүд эдэ удэрнүүдтэ отара, гүүртэнүүдэй газаагуурхи наг шэбхэ суглуулжа, поли, сабшалан дээрэз эвонэ. hүүлэй мэдээгээр сабшалан дээрэ 4 мянган тонно, полидо 1000 шахуу тонно наг шэбхэ гаргагдаа. Байгша ондо дүн хамтадаа 10 мянган тонно органическа үтэгжүүлгэ гаргагдахаар түсэблэгдэнэ. Тэрэшэлэн тошо мульhэ хүргэхэ хүдэлмэри hаядаа эхилхэ юм, Энэ хүдэлмэридэ бүлүүр гурбан станци хабаадуулагдаха байна. Механизаторнуудnай хуряалгын hүүлэзэр бог шоройhоо сэбэрлэгдэжэ хадагаламжада табигдаhан машина, техникээз заһабарилжа эхилбэ.

Сабшалан, таряалангай баян ургаса гансал сагай уларилай таарамжатай hайн байhанда абтаа гэжэ болохогүй. Эндэ механизаторнуудай, тэжээл бэлэдхэгшэдэй оруулhан хубита ехэ ааб даа. Илангаяа ажалаа хамтын, арендnэ подрядай гуримаар эмхидхэhэн бригада, звенонуудай онсо оролдосотой шударгыгаар ажаллаhанние эндэ тэмдэглэхээр. Түсхайлбал, тракторно-таряан ажалай хоёр бригадада зургаан звено байгуулагданхай. Эдэ звенонууд подрядай гуримаар ажаллана. Абтаhан бүхы олзыногоо зэргээр түлбэрээ абаха болоhон механизаторнуудnай нэн түрүүлэн ажалайнгаа бүтээсые эрид дээшэлүүлхэhээ гадна элдэб гаргашануудаа хороогоо. Мүнгэе тоолохо, хэhэнээ тодорхойлжо бүридхэхэ, зэргэсүүлхэ, шэнжэлхэ аргатай болоhон звенонуудай гэшүүд үлүү гаргашануудhаа огто арсажа заха лаа бэлэй. hаяхан механизаторнуудай хэhэн ажалай дүнгүүдые согсолходомнай, бүтээсэнь эрид дээшэлhэн байба. Жэшээлбэл, совхоздо хүн бүхэндэ хубаарилбал, дунда зэргээр 5—6 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилэгдэhэн байбал, подрядай гуримаар ажаллаhан механизаторнууд туд бүреэ 22 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилжэ бэлэдхээ.

Ороohото болон тэжээлэй үргамалнуудые тариган зургаан звеногой нэгэн — Жаргал Дамбаровай хүтэлбэрилдэг коллективтэ 782 гектар газар даалгагданхай. Эдэнэрнай хабартаа 255 гектарта ороohото үргамалнуудай холисо, 296 гектарта силосэй үргамалнуудые таряа юм. Теэд намартаа звеногой гэшүүд ажахыдаа горитой ехэ силос, ороohото ургамалаар хэгдэhэн сенаж даража тушаагаа hэн. Звенодонь дүрбэн хүн ажаллана. Тиихэдэ Пэртаанай буусын 55 гектарай сабшалан даажа абаhан Василий Бальжиевич Батуев гектарай 40,2 центнер үбhэ хүряажа, түсэбөө 5,9 центнерээр үлүүлээ. Мүн Доодо-Голой 37 гектар уhалагдагаг сабшалангай эээн Бимба Надмитов гектар бүриhөө 31 центнер үбhэ сабшаха даабаритай hаа, тэрэнээ 43,8 центнертэ хүргэhэн байна. Тэрэшэлэн Зунай-Хашаагай 171 гектар сабшалан даажа абаhан Бадма Дондоковой звено гектарай 24 центнер үбhэ hүрилжэ абаа.

Байгша ондо совхоздомнай ороohото ургамалнуудай ургаса бараг hайн байгаа. Тодорхойлбол, гектарай 20,2 центнер шэниисэ, 20,5 центнер хара таряа, 18,4 центнер обёос хуряажа абаабди гэхэ гү, али ороohото ургамалнудай таригдаhан поли дээрэhээ дунда зэргээр гектар бүриhөө 18,5 центнер ургаса абтаа. Энэ жэлдэ бүхыдөө 34600 центнер таряа суглуулжа, бүхы үри шэриеэ бусаагаабди, ниитымнай адууhа малай тэжээлдэ хэрэглэгдэхээр нилээд ехэ таряа талханай зүйл нөөсэлэгдөө. Мүнөө таряанай тоог дээрэхи складуудта 8000 центнер үрэhэнэй ороohоп сэбэрлэгдээд, хаагдаад байна.

Энэ жэлдэ тэжээл ехээр бэлэдхэжэ, hүрэг малаа заболон, айлтагүйгөөр ондо оруулха байhэндаа найдаад, гэр hула hуужа болохогүй гээд бидэ мэдэнэбди. Бии байгаа тэжээлээ гамтайгаар гаргашалха гэхэгү, али малдаа зөабол шанаржуулан бэлдээд эдюулхэ гээшэ шухала гэжэ элитэ. Мүнөө ажахыдамнай тэжээлэй гурбан цех эмхидхэгдэнхэй. Жаргалантын болон hүтэйн hаалиин фермэнүүдтэ өөhэдын тэжээлэй цех бии. Тиихэдэ ажахын түб — Жаргалантада шанаржуулагдаhан шэнгэн тэжээл үйлэдбэрилхэ цех намарhаа хүдэлгэдэнэ. Хонин бүхэндэ удэртэ 100 грамм, үхэр бүхэндэ нэгэ килограмм хүртэхөөр үгтэhэн талха таряанайнь зүйлые халуун уhантай холижо, хоногой туршада эhээгээд трактор, автомашина хоёроор отара гүүртэнүүдтэ зөөжэ хубаарилна. Иимэ тэжээл гол түлөб hубай хонидто, үхэрнүүдтэ үгтэдэг юм. Намартаа эхэ хонидтоо эдюулжэ туршаhамнай, байрань ехээр нороошоо.

Шэнгэн тэжээл бэлэдхэдэг цехтэ дүрбэн хүн — хоёр кочегар, тракторист, автомашинын жолоошон ажаллана. Шанаржуулагдаhан шэнгэн тэжээлээр хангагдахаhаа хойшо түлгэ, зуhаг хонидой отаранүудта гарза хороптонь эрид доошолоо. Мүн hубай үхэрнүүд бүлөэн тэжээлээр хангагдахаhаа хойшо шэнгүүрээ ехэгэр нэмээнэ.

Һаалиин фермэнүүдтэ hаалишан бүхэн бүлэг малдаа тэжээл буйлуулха боошхотой юм. Тэрээн соогоо удэшэ бүхэндэ талха таряанай зүйл хээд, халуун уhантай холёод орхихоонь үглөөгүүр эhэнхэй, бэлэн болоод байна.

Малай тэжээл шанаржуулжа бэлдэхэhээ гадна үнеэдэйнгээ hү шэмые эрид дээшэлүүлхээр рационниень тааруулнабди. Мүнөө тугаллаха үнеэд шэргэжэ, hүн багаар абтана. Гэбэшье тугаллаhан, мүн үшөө hаагдажа байhан үнеэдэймнай hү шэмэ юрэнхы дээрээ нёдондонойхиhоо дээшэ байха юм.

Энэ жэлэй үбэлжэлгэдэ адууhа малаа бардам хүрэхөөр үбhэ тэжээл бэлэдхэжэ абаhан манай ажахын коллектив мүнөө дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абанхай, Жэшээлбэл, үбэлэй hарануудта үнеэн бүриhөө 1400 килограммhаа бага бэшэ hү hаажа, үүсэлэгдэхээр шахагдаха үхэрнүүдэйнгээ шэгнүүрые хоногой 800—900 граммаар нэмээхээр хараалнэ. Эдэ зорилгонуудnай яhала бэелүүлэгдэхээр гэжэ найдуулан хэлэнэбди.

Партиин ЦК-гай Бэшэгтэй танилсаад байhан ажахынмай малшад үбэлэй hарануудта малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлжэ, hү, мяха улам ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ тэмсэлдэ олоороо хабаадалсаха байhанаа мэдүүлнэ.

Д. РАДНАЕВ,
совхозой ахамад агроном.
Д. ЖАМНИНОВ,
совхозой ахамад зоотехник.
Сэлэнгын районой
Тельманэй нэрэмжэтэ совхоз.

ХОЙШОНЬ ТАТАХАГҮЙ

Улаан-Удын гадар трикотаж хубсаһанай фабрикада Дулма гэжэ нэрэтэй хоёр хани басагад оёдолшоноор хүдэлдэг юм. Дулма Дамбаева табан жэлэй саана фабрикада ерээ hэн. Ажалдаа дадаха гэжэ нилээд оролдоо, ниитыи ажабайдалдашье эдэбхитэй хабаадана. Удангүй бригадын комсоргоор тэрэ hунгагдаа.

Бригадын советэй бүридэлдэ ородог, эдэбхи үүсхэл ехэтэй. Хубиингаа түсэб тэрэ 140—150 процент дүүргэдэг.

Хани басагаииинь Дулма Дугданова нарэтэндээ мухөөгөө абтадаггүй. Ажалайнгаа онол аргые олонхой. Удэр бүриингоо даабари үлүүлэн дүүргэдэг. Уран hайханай харалгада тэрэ эдэбхитэй хабаадана. Нүхэдынь эдээн тухай иигэжэ хэлсэдэг: «Хоёр Дулмамней хойшонь мааналаа татахагүй»

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Д. Дамбаева. 2. Д. Дугданова.
Ж. ХАЛБАЗЫКОВЭЙ
фототекст.

АРЕНДАТОРНУУД АМЖАЛТАТАЙ

Бага гаргашатайгаар продукци ехээр үйлэдбэрилжэ бэлэдхэхэ эрилтын табигдаад байhан мүнөө үедэ Ярууның районой «Комсомольский» совхоздо ажалай эмхидхэлэй шэнэ гуримууд үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ. Жэшээлбэл, түрэл ажахыдаа олон жэлдэ hаалишанаар ажаллажа байhан гэр булэ Татьяна, Александр Бурачковтон hүрэг мал даажа абаа юм. Тугалнуудыень хүхүүлжэ түлжүүлхэ гүүртэдэ эээн болоhон эдэнэр мүнөө арендnэ подрядай гуримаар ажаллана. Гэрэй эээн Александр Федорович гартаа дүйтэй дархан байхаа гадна механизатор мэргэжэлтэй юм.

Энэ жэлдэ Бурачковтон өөhэдынгөө хүсөөр 400 центнер үбhэ бэлэдхээ. Хэрбээ уhанай үертэ сабшалангайнь абтаагүй hаа, 600 центнер үбhэ хуряаха аргатай hэн.

Мүнөө арендаторнуудай хэhэн ажалай эсээсэй дүнгүүд согсологдожо байна. Энэ жэлдэ коллектив 7300 түхэригэй алмалта хээ.

М. ШАГДАРОВА.

АЛДАРТА ОЙН БАЯР

Үйлэдбэриин «Буржелэзобетон» нэгэдэлэй барилгын модои материалнуудые бүтээн гаргадаг заводой байгуулагдаhаар 50 жэлэй ой энэ hарада гүйсэбэ.

Эгээ табин жэлэй саана республикын ниислэл хотодо промышленна олон предприятинуудай, hургүүли, больница, байрын гэрнүүдэй барилга үргэнөөр хэгдэжэ байгаа. Энэ үедэ Соведүүдэй байшан, «Байгал» гостиница, почтамт, нарайлалгын гэр болон үйлэдбэриин, социально-соёлой, ажахуудалай бусад объектнүүд баригдаhан юм. Эдэ шэнэ объектнүүдые бодхоохын тула модон материалнууд ехээр хэрэгтэй болоо hэн.

Тиимэhээ барилгын «Бурятмонголстрой» соведэй шиидхэбэреэр Үдэ голой эрьедэ оршодог мастерскойн hуури дээрэ барилгын модон материалнуудые бүтээн гаргадаг участок эмхидхэн байгуулагдаhан байна. Тиин 1938 оной эсэс багаар тус мастерской завод болгогдоо hэн. Тиихэ үедэ эндэ табяад хүн ажаллажа байгаа. Окыhон түхеэрэлгэнүүдэй үгы hэн тула ехэнхи хүдэлмэри бар хүсөөр хэгдэдэг бэлэй. Тиимэhээ модо хюрөөдэдэг түхеэрэлгэтэй болохо гээжэ ороlдодог hэн. Уданышьегүй 1939 оной намар модо хюрөөдэдэг хоёр түхеэрэлгэтэй болобо. Гэбэшье эдэ түхеэрэлгэнүүд ехэ бүтээсэгүй байhан юм.

Түгэс мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд олоор дутададаг байгаа. Ушар иимэhээ фабричноzаводской hуралсалай hургуулида модошо дархашуулые hургаха курсануудые эмхидхэхэ шиидхэбэри абаhан юм. Саг зуурын эдэ курсануудые дүүргэhэн 45 хүн 1939 оной эсэс багаар ерээ. Энээнhээ гадна заводтоо залуушуулые hургадаг hэн. Заводой мэргэжэлтэд Колышев, Корниенко гэгшэд тэдэнэрые hурган хүмүүжүүлдэг бэлэй. Иигэжэ заводой коллектив тогтонижон бэхижэжэ, хараалhан даабаринуудаа амжалтатай дүүргэдэг hэн. 1940, мүн 1941 оной түрүүшын хахад жэлэй туршада заводой коллектив городой барилгада хэрэгтэй продукци гаргажа байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай эхилхэдэ, заводой олон хүдэлмэришэд бапруун фронт мордоо бэлэй. Тэдэнэрэй орондо эхэнэрнүүд, hургуулиин хүбүүд ажа нүхэдhөө дутуугүй hайнаар ажаллажа гараа. Хүндэ хүшэр энэ үедэ тэдэнэр фронтдо хэрэгтэй продукци гаргажа эхилээ, Улэн эрхэ байдалда ороhон эхэнэрнүүд, хүбүүд хамаг хүсэ шадалаа элсүүлэн хүдэлжэ, даабаринуудаа сүм дүүргэдэг hэн. «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ шэн габьяата ажалай түлөө» гэhэн медальяар заводой олон хүдэлмэришэд шагнагдаhан байха юм.

Дайнай hүүлээрхи табан жэлнүүдэй туршада заводой коллектив модон материалнуудые элбэгээр үйлэдбэрилжэ, хотын барилганнуудые хүсэд хангахын тула ехэ оролдолго гаргаа. Предприяти шэнэ техникээр зэбсэгжүүлэгдэhэн байна. Үнинэй худэлмэришэд Иван Васильевич Фесенко, Николай Николаевич Горчаков, Владимир Алексеевич Зубарев, Владимир Иванович Пачекаев, Зладимир Николаевич Говоронов гэгшэд энэ хэрэгтэ горитой хубита оруулhан юм. Тэдэнэрэй оролдолгоор заводой цехүүдтэ шэнэ станок, түхеэрэлгэнүүд тодхогдоо hэн. Иигэжэ жэлhээ жэлдэ заводдой үйлэдбэри үргэ лектив ургажа байг

Үнгэрhэн 50 жэл соо завод нилээд т прияти болоо. Мүнө вод «Буржелэзобет дэлэй 4-дэхи филиа хой. Филиалай колл лэй туршада 3 милл ригэй товарна про лэдбэрилэн гаргана, hаа жэшээлэлэшэгүй ехэ модон материалнууд жэ, олон тоото об эльгээнэ. Жэлэй т мянган дүрбэлжэн ме ци гаргажа, Түгнын шу hэнэй уурхайн, Гусино ГРЭС-эй хоёрдохи болон бусад олон нүүдта үгэнэ. Саашаа дүүкци үйлэдбэрилгын дээшэлүүлхэ зорилг бүтээсэ ехэтэй зэр дые тодхожо, ашагла мэри хэгдэнэ. Тус тида гуша гаран жэл да худэлжэ байhа ветеранууд В. Фоос, гин, В. Говорин, Е. ров, А. Супунов, Е. П. Завялов гэгшэд ехэ габьяатай.

Эндэ найдалтай лаан ургажа байна, түрүү онол арга, дү хэрэглэн, түсэбтэ ургагшатай дүүргэдэ приятиин 50 жэлэй түү коллективынь залуу луушуул предприяти хэхэ хэрэгтэ горитой оруулна. hүүлэй жэлн дэнэрэй хабаадалгатай бан шэнэ цех баригда лалгада тушаагдаа. Ти лиалай коллектив сашь рилгын материалнууд үйлэдбэрилжэ, барилг ектнүүдые хүсэд хан рилготой.

М. ВОЛ
манай штатнабшь

...үдэй ...эри

нэ оньһон бодото ашаг үрэ барилга дээрэ үшөөл үгэнэгүй. Тиимэһээ энэ талаар бодомжотой хүдэлмэри ябуулха шухала.

Городто ажаһуугшадые хэрэгтэй эдеэ хоолой зүйлнүүдээр, эд бараагаар хангалгын нэгэл хэм соогоо үлөөгдэхөөр хараалагдана. Харин түмэр замай отделени 24, 1-дэхи ДСУ 20 процентээр, «Бурятбыттехника» нэгэдэл 100, хотын киносеть 90, «Спецстроймеханизация» трест 20 мянган түхэригөөр түлэгдэмэл хангалгынгаа хэмжээе бага болгохо гээд хараалһан байна. Иимэ ябадал тон буруу юумэн гээд депутадууд мэдүүлээ.

Худалдаа наймаанай товарай эрьесын, трамвайгаар зониие зөөлгын түсэб ехэ болгохо, хото соо һургуулинуудые улам олоор бариха, аэропортдо, 2-дохи дунда һургуулида залгалаа бодхоохо, Железнодорожно райондо наймалгын байшан, 280 һууритай үшөө нэгэ хүүгэдэй саад барилга түсэбтэ оруулха дурадхалнууд хэлэгдэһэн байха юм.

...болонобибди? 4000 гаран хүн ээлжээндэ байна ха юм. 1967 ондо ээлжээндэ зогсоһон хүнүүдтэ мүнөө байра үгэжэ байхада, ямар бэ?

А. П. Рева, «Бурятгражданстрой» нэгэдэлэй начальник:

— Мүнөө энэ Госснаб гээшэ мнай хайшаагаар ажалладаг болоод байна гээшэб? Бидэнэрые хэрэгтэй юумээрнай хангаагүйһөөнь боложо, гэр байра, һургуулинуудые, хүүгэдэй саадуудые, элүүрые хамгаалгын эмхи зургаануудые заһабарилха, һэльбэхэ даабаринуудаа мүнөө бэелүүлэнгүй үлэхэмнай. Урдань үзэгдөөгүй юумэн болоо. Хоёр һургуулиин һурагшад сентябриин нэгэндэ хэшээлээ эхилээгүй ха юм. Гадна городой үйлсэнүүдые, харгынуудые, зоной ябадаг газарнуудые заһабарилха хүдэлмэридэ юундэ түхэригшье мүнгэн һомологдобогүйб? Яар болоһон хүшалтатай үйлсэнүүд угаа олон бэшэ гү?

...ААЛҺАНАА ЗААБОЛ БЭЕЛҮҮЛХЭ

...ридохи зарлалай горсоведэй наймадахи ...он тухай манай газетэдэ мэдээсэгдээ һэн. ...и социальна болон экономическа хүгжэлтын ...ба 1988 оной түсэбэй дүүргэлтын ябаса ту...89 оной бюджет болон 1987 оной бюджедэй ... асуудалнуудаар горсоведэй гүйсэдкомой ...огшо, хотын түсэблэлгын комиссиин түрүү...атонов, горгүйсэдкомой фикансын таһагые ...узнецов гэгшэд элидхэлнүүдые хээ һэн. Гор...лгын-бюджетнэ саг үргэлжын комиссиин ...А. Вязинский түс асуудалнуудаар нэмэлтэ ...уудай анхаралда дурадхаа.

...Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлог...АССР-эй Госпланай түрүүлэгшэ Л. П. Табалаев ...ридэ хабаадалсажа, үгэ хэлэһэн байна. ...есси дээрэһээ хэлдэһэн тэмдэглэлнүүдые ун...анхаралда дурадханабди.

...ЯШААБ!

...н дүнгүүдые ...ажахы эрхи...а арганууды ...н нүлөө ...юм. Байгша ...нэгэдэлнүүд, ...дприятинууд, ...ажалаа эм... мянган хүн ...дата промыш...ин хэмжээн ...ргаа. Харин ...6,5 процент ...нэ. Ажалай ...ентээр урга...лай бүтээсэ ...шаар үйлэд... бүхы ургал... Предприя...уялгануудаа ...жалтатайгаар ...альна болон ...энүүд бүри ...гардана.

асуудал онсо анхарал доро байдаг юм. Эдеэ хоолой зүйлнүүдые үйлэдбэрилгэ нёдондонойхиһоо 4, бусад бараа гаргалга 12,8 процентээр байгша ондо ехэ болохо. Зүгөөр иимэ ургалта ажалшадай улам ехэ боложо байгаа эрилтэ хэрэглэмжэнүүдые гүйсэдөөр ханганагүй.

Һүнэй зүйлнүүдые, илангаяа творог, зөөхэй, гашалһан һүөөр хэгдэһэн продукци, мороженэ гаргалга мүртэйгөөр урганагүй. Хилээмэнэй болон кондитерскэ промышленностьдо гаргагдаһан эд бараанай шанар муу байна. Жэшээлхэдэ, байгша оной түрүүшын хахад соо шалгагдаһан хилээмэнэй зүйлнүүдэй 7,4 процентнь, гансал октябрь соо 1300 килограмм макарон, кондитерскэ фабрикада зефир голодоһондо гаргагдаа һэн.

Манай предприятинууд үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргалгын хэм хэмжээе үнэсэн дээшэлүүлһэнэй, үнэтэй эд гаргаһанай, хямда сэнтэй продукци багаар гаргадаг болоһоной ашаар ехэ болгоно. Онсолходо, табан жэлэй эхиндэ гаргагдадаг байһанһаа 10,5 мянгаар үсөөн хубсаһа угаадаг машина, 61 мянгаар үсөөн электро-гүсэ, 534 тонноор бага эмалированна амһарта гаргагдахань. Эдэ бүхы асуудалнууд һанаамнай зобооно, тиимэһээ хэмжээнүүд абтахаа зэргэтэй гээд сесси дээрэ онсологдобо.

КОМИССИНУУДАЙ АЖАГЛАЛТАНУУД

Горсоведэй саг үргэлжын комиссинууд түсэб болон бюджет ехэ нарин нягтаар хаража үзөө, олон тоото ажаглалтануудые хээ. Саг үргэлжын 16 комиссинуудай гэшүүд болохо 63 депутат түсэб болон бюджет зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадалсаба.

Тиихэдээ түсэб болон бюджет соо гол түлэб ургалга түйлаха шэглэл баримталагдана гээд тэмдэглэһэн байна. Онсолходо, олзо оршо 20, хүн зондо түлэгдэмэл хангалга хэлгын хэмжээн 14,3, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэ 5,7, капитальна һомололгонуудай хэм хэмжээн 18,4 процентээр ургаха хараатай байна.

Гэбэшье 1989 ондо эдеэ хоолой зүйлнүүдэй тон багаар ехэ болохо байһаниинь шүүмжэлэгдээ. Тиимэһээ илангаяа кондитерскэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгын түсэб ехэ болгохо, мяханай комбинадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа гаргаха даабари ехэ болгон хубилгаха дурадхал оруулагдаа. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгэдэ онсо анхарал хандуулагдаһан байха юм.

Түлэгдэмэл хангалгын хэмжээн олон предприятинуудта

ЮУН ХАРААЛАГДАНХАЙБ!

1989 оной түсэбэй гол онсо зүйлынь юу болоноб гэхэдэ, үйлэдбэриин бэшэ гаргашануудай улам саашадаа ургалга мүн болоно. Онсолходо, капитальна һомололгонуудай юрэнхы хэмжээнэй 41 процентынь байгша ондо энээндэ зорюулагдаһан һаань, ерэхэ жэлдэ 45,7 процент болгогдохоор хараалагдана.

Жэшээ болгон дурдахада, бүхыдөө 206,2 мянган дүрбэлжэн метр гэхэ гү, али байгша онойхиһоо 10,3 процентээр ехэ талмайтай байрын гэрнүүдые бариха гээд түсэблэгдэнэ.

Стрелкэһээ Октябрьская үйлсэ хүрэтэрхи трамвайн зам, Восточный поселогто һургуули, 960 һууритай хүүгэдэй 3 саад, Московская үйлсөөр оршодог поликлиникэдэ залгалаа болон бусад объектнууд ашаглалгада оруулагдаха. 6 һургуули, 1 залгалаа, 1650 һууритай хүүгэдэй 6 саад, 300 оротой хүүгэдэй больница, мяханай комбинадай поликлиникэ, 800 һууритай ород драмын театрай байшан 1989 ондо баригдажа эхилхэ. Мүн 10 мянган номертой АТС ЛВРЗ-дэ, 20 мянган номертой АТС-1 Советскэ райондо баригдаха хараатай. Иигээд абаад харахада, хотын социальна түхэл шэнжэдэ һайн хубилалтануудые оруулха талаар горитой юумэн хэгдэхэ болоно.

1988 онойхитой сасуулхада, промышленна үйлэдбэриин хэмжээн 2 процентээр ургажа, гаргаһан продукциинь хэмжээн 1 миллиард 478 миллиондо хүрэхэ юм.

Капитальна барилгада 269,9 миллион түхэриг гэхэ гү, али байгша онойхиһоо 18,4 процентээр ехэ мүнгэн һомологдохонь. Тиигэжэ 265,4 миллион түхэригэй гол фонднууд ашаглалгада оруулагдаха. Энэнь байгша онойхиһоо 32,4 процентээр ехэ болоно.

Улаан-Үдэ хотын бюджет 1989 ондо 76 миллион 264,6 мянган түхэриг байха юм. Тиихэдээ гаргашань олзоһоо 6,4 миллион түхэригөөр ехэ байхань. Энэ манай орон соо бүхыдөө тогтоһон байдалһаа уламжална гээд тэмдэглэхэ шухала. Гэбэшье иимэ таһалдалаа бага болгохо болон сүм усадхаха талаар горитой хэмжээнүүд абтаха ёһотой.

ДЕПУТАДУУДАЙ ҺАНАМЖАНУУД

Н. П. Быков, арадай депутадуудай Октябрьска районой Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ:

— Амяараа байраар гү, али хубиин гэрээр совет бүлэ бүхэниие 2000 он хүрэтэр хангаха зорилго табигданхай гээшэ. Зүгөөр манай райгүйсэдком эндэ ямаршье эрхэгүй, дулданги байдалтай. Горсоведэй гүйсэдкомһоо жэл соо 28 байра абадагбди. Харин байгша ондо мүнөө дээрээ 15-ыень абаад байнабди. Байра абаха ондоо аргагүй бидэнэр яаха

угаа олон бэшэ гү?

Т. Ф. Егорова, 12-дохи магазиниие даагшын орлогшо:

— Бидэнэртэ эд бараан айхабтараар дутана. Илангаяа тоһон, алкогольгүй ундан, мороженэ, кондитерска зүйлнүүд. Хилээмэнэй элдэб зүйлнүүдэй талаар зоной эрилтэ хэрэглэмжэ оройдоо 50 процент хангагдана. Гадна бүхы юумэ республикаһаа гадуур худалдажа абахада, үнэтэй болоно даа. Ажахын тоосоондо ороһон бидэнэртэ эдэ бүгэдэ муу нүлөө үзүүлнэ ха юм.

Л. Д. Ткаченко, «Бурятводоканал» нэгэдэлэй генеральна директор:

Промышленна продукциин хэмжээнэй ургаха бүри муухай үлэгдэлнүүдэй агаар, уһа руу, газарай хүрьһэн руу ороолгонь улам ехэ болоно. Тиимэһээ энээниие хараадаа абажа, иимэ ябадал сараха хэмжээнүүдые хараалха шухала.

С. Н. Угрюмов, шэлэй заводой директор:

— Манай шэлэй заводой поселок хотымнай баруун хажуугай үүдэн болоно гэхэдэ, багаханшье алдуу гарахагүй байна. Тиимэһээ урдань ямаршье түсэбгүйгөөр баригдаһан поселогнай манда айлшалагшадта айхабтар үзэмжэгүйгөөр харагдана ёһотой. Бидэнэр поселогойнгоо саашанхи ургалтын, түсэб — проект 35 мянган түхэриг түлэжэ, Ленинградта табюулаабди. Зүгөөр барилгын материалнуудаар хангагдасын улам муудаһанһаа боложо, хараалһанаа бэелүүлхэ хэрэгнай урагшагүйдэхэнь гээшэ ха. Манда туһаламжа хэрэгтэй.

Г. Н. Манжуев, Физкультура болон спортын талаар Гүрэнэй комитедэй түрүүлэгшэ:

— Манай хотын физкультура болон спортын таһагта 1989 ондо 25 мянган түхэриг мүнгэн үгтэнэ. Энэнь хотын бюджедэй 0,017 процентнь болоно. Иихэдээ үлэһэн мүнгэ зоной бэе махабадай элүүрые һэргылэн хамгаалгын албанда үгтэнэ гээшэ гү? Мүнөө ондоогоор хандаха саг ерээгүй юм гү?

Г. В. Григорьева, Сокол поселогой Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ:

— Манай поселогой социальна хүгжэлтын асуудалнуудта горсовет онсо анхарал хандуулхаар болоо. Һургуулидамнай үхибүүд гурбан халаан боложо хубаараад һурана, саад, яслинуудаар хангалга 30 процент байна, 600 гаран хүн гэр байра абаха гү, али ехэ байрада хүртэхын тулада ээлжээндэ зогсоно. Поссоведтэ, харьяата газар дээрэнь оршодог предприятинуудта барилга хэхэдэнь туһалыт.

Горсоведэй наймадахи сесси 1989оной түсэб болон бюджет тухай шиидхэбэринүүдые абажа, баталаа.

Ц. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ.

Соёлшод — хүдөөгэй ажалшадта

ҮҮРГЫЕНЬ ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ

Буряадай АССР-эй Соёлой министерствын, ВЛКСМ-эй обкомой үүсхэлээр хүдөөгэй библиотекэнүүдэй дунда комсомол-залуушуулай коллективүүдые, залуу малшадые 1987—88 онуудай малай үбэлжэлгын үедэ хангаха талаар эмхидхэгдэһэн республикын арбадахи конкурс-харалга үнгэрбэ.

Энэ конкурс-харалгын үедэ комсомол-залуушуулай 290 коллективые, 2 мянга гаран залуу малшадые хүдөөгэй 280 библиотекэ хангаһан байна.

Дүн гаргагдахада, Сэлэнгын, Яруунын, Захааминай, Хурамхаанай, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай районуудай хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хэһэн ажал хүдэлмэри тэмдэглэгдэһэн байна. Тэрэ тоодо Аргатын хүдөөгэй библиотекые даагша Э. Д. Доржиева, Сэлэнгын районой Ташарай хүдөөгэй библиотекые даагша Т. Р. Доржиева гэгшэдые онсо тэмдэглэлтэй.

Энэ конкурс-харалгын үедэ хэгдэһэн ажал хэрэгүүд соо хүдөөгэй библиотекэнүүдэй саашанхи хүдэлмэридэ шухала нүлөө үзүүлмэ юумэнүүд байһан байха. Шэнэ һонин, туһатай зүйлнүүдынь абтажа, уншагшадтаяа ябуулдаг хуушарһаң арга боломжонууд орхигдохо бэзэ. Орон доторнай боложо байһан социально-экономическа хүгжэлтэдэ залуушуулые үргэнөөр хабаадуулха, тэрэнээ ойлгожо абахадань туһатай болохо арга боломжонуудые хэрэглэхэ хэрэгтэй. Энэ талаар ямар ажал хэгдэнэ гээшэб гэбэл, республика соомнай хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд 70 клуб, һайн дуранай нэгэдэлнүүдые эмхидхэһэн байна. Хяагтын районой Хираанай-Адагай хүдөөгэй библиотекые даагша А. Ф. Колесникова хүдэлмэреэ зүбөөр эмхидхэжэ, малшадай 26 гүүртэ хангана. Дурсагдагша библиотекын дэргэдэ «Теремок» гэжэ үхибүүдэй, Хираанай-Адагай һүнэй фермэдэ «Зоренька» клубууд эмхидхэгдэжэ, амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Алла Федоровна ажалай түрүүшүүлые «Зоренька» клубта урижа, һонирхолтой уулзалгануудые эмхидхэнэ. «Үндэр һаалиин түлөө», «һониноо хөөрэлдаеэ» гэхэ мэтын үдэшэнүүдые үнгэргэнэ.

Хүдөөгэй залуушуулай амарха, сүлөө сагые зүбөөр эмхидхэхэ гээшэ хүнгэн ажал бэшэ. Гэбэшье Хойто-Байгалай районой Дэдэ-Заимкын хүдөөгэй библиотекые даагша З. М. Рассохина эрхим ажалаараа энэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулна. Зоя Михайловна эхэнэрнүүдэй соведэй түрүүлэгшэ юм. Хүдөөгэй клубай дэргэдэ тэрэнэй эмхидхэһэн һайн дуранай «Гэрэй эзэн эхэнэр» гэһэн нэгэдэл амжалтатайгаар хүдэлнэ. Энэ ехэ ажалайнгаа хажуугаар З. М. Рассохина малшад тухайгаа мартанагүй. «Ангарский» совхозой мэргэжэлтэдтэй хамта Зоя Михайловна малшадаар ябажа, тэдэниие хангана. Залуу һаалишад Марина Кондратьева, Надежда Жигжитова, Надежда Цухулаева гэгшэд эдэбхитэй уншагшадынь юм. Гурбан мянгатанай клубай гэшүүн, түрүү һаалишан Ц. Д. Намсараева уран һайханай зохёолнуудһаа гадна өөрынгөө мэргэжэлдэ хабаатай тусхай литератураар һонирхоно. Энэнь ажалдань туһатай байһаниинь ойлгосотой.

Мухар-Шэбэрэй районой Түгнын хүдөөгэй библиотекые даагша А. С. Рычкова уншагшадта шэнэ номуудые түргэн хүргэхые оролдоно. Газетэ, журналнууд сооһоо абтаһан материалнуудтай хабтаһануудай нэгэн «Уншаад бодомжолжо үзэ» гэһэн гаршагтай юм. Эдэ үгэнүүд гансашье энэ библиотекын бэшэ, мүн хүдөө ажахын талаар эрдэм, техникын түйлалтанууд тухай мэдээсэлгын албанай хүдэлмэрилэгшэдтэ уряа боложо үгэхэ зэргэтэй гэжэ һанагдана. «Фермэнүүдтэ — үндэр һаам», «Габшагай ажалайтнай түлөө һайниие хүргэнэбди!» гэһэн аман үгын журналнуудые Анна Семеновна эмхидхэһэн байна. А. С. Рычкова «Эрдэм» совхозой малшадаар ябажа, һонин номуудые уншагшадтаа дурадхадаг, тэдэнэй дунда хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэдэг заншалтай юм,

А. С, Рычкова Аргатын хүдөөгэй библиотекые даагша Э. Д. Доржиеватай хамта «Спутник» гэжэ аяншалгын бюрогой талаһаа урмашуулгын путевкоор шагнагдаа һэн.

Үнгэрһэн конкурс-харалга агропромышленна комплексын хүгжэлтэдэ хүдөөгэй библиотекэнүүдэй өөрынгөө хубита оруулдаг байһаниие гэршэлбэ. Гэхэтэй хамта хэхэ ажал үшөөл ехэ байна. Хүдөөгэй ажалшадай сүлөө сагаа зүбөөр үнгэргэлгэдэ соёлой-спортивна комплекснуудай дүүргэхэ үүргэ дээшэлнэ. Тэдэнэй тоодо ородог хүдөөгэй библиотекэнүүдэй хүдэлмэри эрид һайжарха зэргэтэй. Мүнөө сагта хүдөөгэй залуу ажалшад номуудые үсөөнөөр уншадаг байһаар.

Хүдөөгэй библиотекэнүүдэй материальна баазын һула байһаниинь хэндэшье мэдээжэ. Үнгэрхэдөө, телефон, үзэгэй машинкануудшье дуталдадаг. Библиотекэнүүдые номоор хангалга һанаһанда хүрэнэгүй. Эрдэм техникын түйлалтануудаар зохёохы ажалай, экономикын, компьютерна техникын, шэлэһэн мэргэжэлээ дээшэлүүлхэ талаар тусхай номууд тон үсөөн.

Конкурс-харалгын дүнгүүдтэй зохилдуулан, библиотекэ бүхэнэй хүдэлмэрилэгшэд эдэбхи үүсхэлээ элсүүлэн, шэнэ арга боломжонуудые үргэнөөр хэрэглэжэ, ажал хүдэлмэриие һайжаруулха зорилго табиха ёһотой.

Л. ДАРЬЕНКО,
М. Горькиин нэрэмжэтэ республиканска научна библиотекын таһагые даагша.

ХҮДӨӨГЭЙ КИНОМЕХАНИК

Хүн зон ехэ багагүй кинодо дуратай гээшэ ааб даа. Шэдитэ экран носоожо, зоноо баясуулдаг. Кабанскын районой Степной Дворец һууринай киномеханик Надежда Николаевна Рыбкина тухай хөөрэхэ хүсэлэнтэйб.

Мүнөөдэр харуулха кинофильмын афиша һууриһайнгаа үйлсэнүүдтэ үлгэжэ, Надежда Николаевна үдэр бүхэнэйнгөө ажал эхилнэ. Тэрэнэй һүүлдэ кинолентнүүдые дахин эрьюулжэ шалгаха хэрэгтэй. Ажалайнгаа һүүлдэ клубта суглараһан харагшадтаа лентэнүүдээ таһалжа һаатуулжа байгаад кинофильмнүүдые харуулбал, зондо ямар амаралта болохоб? Тиимэһээ кинолентын таһарһан байбал уридшалан няаха, кинопроекторэй барабан соогуур ябадаг перфорациин эбдэрхэйе заһаха хэрэгтэй. А. А. Рыбкинагай ажалдаа нарин нягтаар хандадагые мэдэхэ болоһон нютагайхидынь олоороо сугларжа кинофильмнүүдые урмашан харана ха юм.

Һурагшадта зорюулагдажа, «Плюмбум, или опасная игра», «Курьер» гэһэн кинофильмүүд харуулагдаа. Тэдэниие хараһанаа һурагшад багшанартаяа хамта зүбшэн хэлсэһэн байна. Киносетиингээ үнгэргэдэг мэргэжэл дээшэлүүлгын хэшээлнүүдтэ Надежда Николаевна эдэбхитэйгээр ябахынгаа хажуугаар, тусхай литератураар һонирхожо, «Киномеханик» журналаа захижа уншана. Оролдосото ажалайнгаа түлөө Надежда Николаевна «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» гэһэн медаляар, РСФСР-эй болон республикын Госкиногой зүгһөө Хүндэлэлэй грамотануудаар, «Коммунис ажалай ударник» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэһэн байна.

Оролдосотой бэрхэ ажалаараа суг хүдэлдэг нүхэдэйнгөө, нютагайхидайнгаа дунда хүндэтэй болоһон Надежда Николаевна Рыбкина тухай тобшохоноор хөөрэхэдэ иимэл даа.

В. ЖАНЧИПОВА.

ҮХИБҮҮДЭЭ ЭЛҮҮРЭЭР ХҮМҮҮЖҮҮЛЭЕ

Үхибүүдэй бэе махабад сэхэшүүлэйхиһээ тад ондоо, орёо юм. Тэдэнэрэй мэдэрэл бидэнэйхиһээ нилээд гүнзэгы, сэхэ байхаһаа гадна бэлэхэнээр «шархатажа» бэлодог. Ондоогоор хэлэбэл, үхибүүдэй нервнэ системэнь хүсэд бэхижээдүй, һулахан байдаг шуу. Ажабайдалайнь түрүүшын жэлнүүдтэ үхибүүнэй психическэ хүгжэлтэ илангаяа түргэнөөр бүридэжэ эхилдэг. Энэ үедөө үхибүүнэй абари зан илангаяа элдэб янзаар харагдажа болохо. Тиимэһээ тэрэниие ходо зандаржа, бэеэ даахые хүсэжэ ябаһан һэдэлгыень даража, олон тоото асуудалдань «һаалта бү хэ», «сүлөөмни үгы» гэжэ байжа бадаашаха хэрэггүй юм.

Ехэшүүл үхибүүдэй тусхай абариие хараадаа абан, тэдэндэ анхаралтайгаар хандахаһаа гадна өөрынгөө хандаса, алдажа буруу хэлэһэн үгэ тухай зосоогоо һайнаар бодожо үзэхэ зэргэтэй. Юундэб гэхэдэ, эдэ бүхы ойлгомторгүй ябадалнай үхибүүнэй хүгжэлтэдэ һаалта хэжэ болохо юм.

Үхибүүнэй 14 наһа гүйсэжэ, болбосоролойнь эхилжэ байха үедэ бэе махабад соонь орёо хубилалтанууд болодог. Тиигэжэ байха үедэнь тэрэнэй нервнэ системэньшье түбһэн юумые урдынхиһаа хэтэрмэ үлүүгээр дүтүүр абажа, зан абаридань нүлөөлдэг юм. Үхибүүн бэе соонь боложо байһан хубилалтануудһаа аягүйрхэжэ, зан абариия ондоо болгодог, зарим үедэ үгэ дуугүй, үгышье һаа, хэлтад лэ гэхэдэ, сүхэлаа хүрэһэндэл, эрид зангаа харуулхаяа һанадаг. Энэ үедэнь тэрээндэ аһалдажа, яаба хээбэш гэжэ дайлаһанай хэрэггүй.

Эмхи гуримгүй, ямаршье режим сахидаггүй, ехэшүүлэй ондо ондоогоор зонхилдог эрхэ байдалда үхибүүнэй нервнэ системэ муудадаг гээшэ. Үхибүүнэй бэеэ барижа шадаха ябадал хүгжөөхэ шухала. Тиихэдээ тон болгоомжотойхоноор, аалиханаар эхилхэ хэрэгтэй. Зарим үхибүүд хориһон «боли» гэһэн үгые ойлгодоггүй. Энэ хожомоо ехэ муу юм. Ажабайдалай үргэн харгыда гарахадань, хорюултай юумэн олон болохо, Тиихэдэнь бэеэ барижа, хоригдожо һураагүй үхибүүн гансата хүшэр байдалда орохо бшуу. Үгышье һаа, хоригдожо һураагүй үхибүүн өөр тухайгаа үндэр сэгнэлтэ хэжэрхёод, хүшэр хүндэ юумэнтэй ушархадаа, дураяа гутажа, бүхы хүн зоной зэмэтэй юумэндэл аашалжа болохо.

14 наһатай Ира басаган айлай гансо үхибүүн һэн. Һургуулидаашье тэрэ муу бэшэ тоотой байгаа. Удаань гэртэхинэйнгээ ондоо тээшээ зөөхэдэ, ондоо һургуулида ороходоо, ондоо эрхэ байдалда ороо ха юм. Энээниие Ира даангүй, невроз үбшөөр үбдөөд, сбяагүй болошоо һэн.

Зарим гэр бүлэ хараха янзада ямаршьегүй, үхи хүбүүдэ һайнаар хүмүүжүүлжэ байһандал үзэгдэдэг. Харин үхибүүдынь ямаршье эдэбхи үүсхэлгүй, даншье һаа, аалин, үүхи байхаяа һанадаг. Мэдэн гэһээшни, энэ үхибүүниинь хороюул хорюулһаар иимэ абаритай болошоһон байха. Энэ баһал буруу хүмүүжүүлгэ гээшэ.

Үхибүүнэй түрэһөөр түрүүшынь һаранүүдта унтаха сагыень наринаар баримталха шухала. И. П. Павловай заадагай ёһоор, үргэһэ нойр гээшэ уураг тархиие хамгаалдаг юм. Үхибүүнэй нойр хоёр часааршье дутаа һаа, зан абаридань ехээр нүлөөлдэг. Хэрбээ 3—4 һаратай үхибүүн унтажа байха үедөө дадагад гэдэг, залд гээд бархирдаг байгаа һаа, рахит үбшэнгэй хүгжэжэ байһаниие гэршэлдэг гээшэ. Үхибүүнэй унтаха сагаа алдаа һаа, ехэ анхаралтайгаар шалтагааниень элирүүлхэ шухала. Тэрэгүй һаа, невротическа байдал тохёолдожо магад.

Бишыхан үхибүүдэй дуугархадаа ээрэхэ ябадал мүн лэ невроз үбшэнгүүдэй тоодо ородог. Тэрэ элдэб олон шалтагаанһаа уламжалдаг. Зарим үхибүүд түрэлхиин хэлэ муутай байдаг ааб даа. Тэрэнэй хажуугаар эхэ, эсэгын нервнэ байлга, хээлитэй эхынь хүндөөр хүнгэрэлгэ, айһанһаашье гэмтэхэ ушар гэхэ мэтэ олон юм. Гурбан наһатай Сережа хүбүүхэн ямаршьегүйгөөр дуугардаг аад лэ, эсэгынгээ һогтуугаар элдэбээ гараһанай һүүлээр ээрэдэг болошоо һэн.

Үхибүүнэй гэнтэ ээрэдэг болошохогүйнь тулада хэлэнэйнь хүгжэлтын хойноһоо анхарха, ута унжагай шүлэг сээжэлдүүлжэ зобоохогүй, ухаан бодолдонь ба физическэ шадалдань хүндэ баймаар үлүү ехэ даабари үгэнгүй, ажал амаралта хоёрыень зүбөөр таарлдуулха шухала. Жэлэй ямаршье сагта газаа сэбэр агаарта байхадаа, үхибүүнэй нервнэ системэнь бэхижэдэг юм. Амгалан нойр һайн эдеэн хоёр мүн лэ шухала.

Үхибүүе нервнэ үбшэнһөө һэргылхэ хүдэлмэри тэрэнэй үшөө эхын умай соо байхаһаа эхилхэ ёһотой. Элүүр энхэ бэетэй, һайнаар хүнгэрһэн эхэһээ бэе һайнтай, сула үхибүүн гарадаг ха юм.

Үхибүүдэй невроз, тэрэнэй бэе махабадай байдал хүмүүжүүлгэһээ ехээр дулдыдадаг. Хэрбээ гэр бүлэ соо амгалан байдалтай, үхибүүдэйнь аха захэ хүнэй үгэ дуулажа һураһан байбал, үхибүүндэ невроз үбшэн хүрэхэгүй һэн.

Түрэлхид, хүмүүжүүлэгшэд, медигүүд элүүр энхэ залуу үетэниие хүмүүжүүлхын тула бүхы хүсэ шадалаа зорюулха ёһотой. Үхибүүд—манай ерээдүймнай ха юм.

А. АЛДАРОВ,
Н. Семашкын нэрэмжэтэ республиканска больницын невропатолог.

ТАСС АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

...Т-АМЕРИКАН ЗҮБШЭЛЭЛГЫН ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

...КПСС-эй ЦК-гай ...секретарь М. С. ...США-гай Прези...йганэй хоорондо ...ҺОҺОНТОЙ ЗОХИЛ... химическэ зэб...е зайсуулан сараха тухай асуудалаар СССР-эй болон США-гай делегацинууд зүбшэлэлгын хөөрэлдөөнүүдэй дүрбэдэхи шатые эндэ үнгэргэбэ. Буу зэбсэгүүдые хуряаха конференци дээрэ СССР-эй түлөөлэгшэ Ю. К. Назаркин — совет делегациие, США-гай гүрэнэй секретариин туһалагшын ахамад орлогшо Дж. А. Шлосберг США-гай делегациие толгойлһон байгаа.

...ХАРЕСТДЭ БОЛОҺОН УУЛЗАЛГА

...СТ. Варшавска ...хабаададаг гүрэ...адын хэрэгүүдэй ...эй орлогшоно...а эндэ болобо. Европодо аюулгүй байдал хангаха, харилсаа холбоо тогтоохо зүблөөндэ хабаадаһан гүрэнүүдэй түлөөлэгшэдэй Венэдэхи уулзалгын ямаар үнгэргэгдэжэ байһые зүбшэн хэлсээ.

Совет талаһаа — СССР-эй гадаадын хэрэгүүдэй министрэй орлогшо И. П. Абоимов уулзалгада хабаадаа.

...Й ХАРИЛСААНАЙ ПРОГРАММА

...СССР-эй болон ...ондо соёлой ха...оохо программа ...ой талаар совет...саае саашадань ...рга олгохо бай...алын комиссиин ...эн нэгэдэхи сес...удээр тэрэ бата...а.

...эй болзороор ха... программа орон ...нуудай соёл культуратай, ажабайдалтай танилсуулха хэмжээ ябуулганууды үнгэргэхөөр хараална. Совет хүн зон Японой мэдээжэ национальна театрнуудай зүжэгүүдые хараха, «Японой уран зурагай искусствын 600 жэлэй ой» гэһэн выставкатэй танилсаха байна. Ехэ театрай оперын труппа, Ленинградай филармониин симфоническа академическэ оркестр, совет хүгжэмэй ба театральна мэдээжэ коллективүүд гастролёор Япон ошохо юм.

Ерэхэ жэлдэ «Японой недели» — Москвада, «СССР-эй недели» — Токиодо үнгэргэгдэхөөр хараалагдана. Кинофестивальнууд, хамтын телевизионно-хүүргэнүүд үнгэргэгдэхэ. Хүгжэмэй, уран зурагай, искусствын, кинематографиин, телевидениин, хэблэлэй хэрэгэй мэргэжэлтэдэй хоорондохи харилсаан үргэдхэгдэхэ байна. Совет болон япон журналистнуудай хоорондохи холбоон хүгжөөгдэхэ.

...АЛИСТНУУДТАЙ УУЛЗАБА

...СТ. ООП-той хөө...илхэ гэһэн США-...эри Дүтын Зүүн ...дал тушаа улас...эб найрамдалта зарлаха замда ...ухала алхам бо... Палестиные сүлөөлхэ эмхиин гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ Ясир Арафат журналистнуудтай уулзахадаа мэдүүлээ. Гэхэтэй хамта энэ талаар үшөө ехэ хүсэлэл оролдолгонууд гаргагдаха ёһотой гэжэ тэрэ хэлэбэ. Булимтаран эзэмдэгдэһэн араб газар нютагуудта палестин арадай хэһэн буһалгаан хадаа ООП-ой ажал ябуулгын шухала хубинь болоно гэжэ ООП-ой хүтэлбэрилэгшэ журналистнуудай асуудалнуудта харюусахадаа тэмдэглээ.

М. В... штатнаба...

АЮУЛ УСАЛДА ОРОҺОН ЮГОСЛАВ ЛЕТЧИГУУДТАЙ ХАХАСАЛГА

БЕЛГРАД. Ереван шадар аюул усалда орожо унаһан Югославиин сэрэгэй-транспортна самоледой экипажай 7 гэшүүдые Югославиин ниислэл хотын олон мянган хүн зон һүүлшынь замда үдэшэбэ. Интернациональна уялгадаа үнэн сэхэ СФРЮ-гэй летчигууд Арменидэ газарай хүдэлэлгэһөө хохидогшодто туһаламжа үзүүлхэеэ яаража ябаһан байгаа. Һандаралнууд дороһоо хүнүүдые бэдэржэ олохо аппаратура, арматура болон бетон отолхо түхеэрэлгэнүүд, эм домууд, эдеэ хоолой зүйлнүүд, майхангууд самоледто ашаалагданхай һэн.

Аюулда ороһон экипажай дурасхаалай шаналал гашуудалай митинг Белградтахи агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй байшан соо болобо. СФРЮ-гэй арадай оборонын талаар союзна секретарь генерал-полковник В. Кадиевич, СФРЮ-дэхи СССР-эй посольствын харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд, Совет оронэй посольствын дэргэдэхи сэрэгэй, далайн-сэрэгэй ба агаарай-сэрэгэй атташе полковник А. Д. Терентьев летчигуудай дурасхаалые ёһолон хүндэлхэеэ ерэбэ.

Югославиин 7 летчик Белградтахи Бежанийска хүүр дээрэ хүдөөлүүлэгдээ.

ВСРП-гэй ЦК-гай ПЛЕНУМ

БУДАПЕШТ. ООН-ой Генеральна Ассамблейн сесси дээрэ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Михаил Горбачевой үгэ хэлэхэдэ, нэгэ талаһаа зэбсэгтэ хүсэнүүдые хороохо тухай мэдүүлгыень Венгриин Социалис хүдэлмэришэдэй партиин Центральна Комитет һайшааба. Тиигэжэ аюулгүй байдалай политикын асуудалнуудта шэнээр хандажа байһанаа Советскэ Союз бодотоор баталба гэжэ ВСРП-гэй ЦК-гай Пленумэй болоһон тухай информационно мэдээсэл соо хэлэгдэнэ.

Амгалан тайбанаар зэргэ оршохо, харилсаа холбоо тогтоохо тухай СССР-эй хараа бодомжонууд Европо түбиин арадуудта, бүхы хүн түрэлтэндэ онсо шухала удха шанартай байна гэжэ тэмдэглээ.

Арменидэ болоһон аюул усалаар шаналал гашуудалаа мэдүүлжэ байһанаа ВСРП-гэй ЦК элирхэйлбэ. Тэдэнэртэ материальна туһаламжа үзүүлхэ тухай партийна организацинуудай, коммунистнуудай эдэбхи үүсхэл дэмжэгдээ.

Пленум дээрэ гол шухала политическэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн, правительствын ажал ябуулгые наринжуулан һайжаруулха зорилгонууд, эмхидхэлэй асуудалнууд хаража үзэгдэһэн байгаа.

ДЖОН ТАУЭР—США-гай ОБОРОНЫН МИНИСТР

ВАШИНГТОН. Урдын сенатор Дж. Тауэрые ерээдүйн захиргаанай оборонын министрээр томилхые шиидхэһэн тухайдаа США-гай президентээр һунгагдаһан Джордж Буш соносхобо.

1984 ондо тушаалһаа буухынгаа урда тээ Тауэр зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хэрэгүүдэй талаар сенадай комитедэй түрүүлэгшэ байһан юм. 1985 оной январь һараһаа, президент Рейганэй гүйлтаар тэрэ жэл хахадай турша соо СССР-эй Женевэдэ хэгдэжэ байһан хөөрэлдөөнүүд дээрэ США-гай делегациин стратегическэ буу зэбсэгүүдэй бүлэгые толгойлһон байгаа. Тауэр хадаа хуушарһан ёһо гуримуудые баримталдаг хүн юм гэжэ ЮПИ агентство тэмдэглэнэ.

63-тай Тауэрые оборонын министрээр томилһон ушарые США-гай конгрессэй сенат баталха юм.

Токиогой зарим районуудта сэбэр агаараар амилха тусхай баар олоор нээгдэбэ. Эндэ ороһон хүнүүд 3 минутын туршада «хундаганууд» соо юулэгдэһэн элдэб сэсэгүүдэй болон жэмэстэ мододой үнэртэй болгоһон агаараар амилна. Иимэ түхэлэй баарнуудта тэндэхи хүн зон олоороо ерэжэ, сэбэр агаараар «ундалка».

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажалай һүүлээр сэбэр агаарай баарта орожо амаржа байһан хүнүүд.

ТАСС-ай фотохронико.

МАНАЙ ХҮНДЭТЭ НҮХЭР

АЖАЛАЙ Улаан Тугай орденто академическэ Буряад драмын театрай үндэһэ һуури тэбилсаһан, арад зондоо мэдэжэ болоһон, ооһэдын онсо маягтай артистнуудые мэдэхэгүй зон манай республика соо үсөөн ёһотой... Владимир Халматов, Мерия Степанова, Чойжинима Генинов, Найдан Гэндунова, Дагва Дондуков, Юлия Шангина, Георгий Лосев, Сундуп Рабсалов — хэды томо, ооһэдын аяг аашатай, зан абаритай, бэлиг шадабаритай артистнар ябааб даа!

1964 ондо Ленинградай театральна институт бидэнэй дүүргээд ерэхэдэ, дурдагдаһа нүхэдэймнай олонхинь гүрэл театртаа үнэн сэхээр албаяа хэжэ, маанадые, һая ерэһэн залуухан хүбүүд басагадые, «хүлыемнай дүрөөдэ, гарыемнай ганзагада хүргэлсэжэ», аха нүхэдэй ёһоор ехэ даруу зохидоор, даамгайгаар һургаал заажа, орёо хүндэ манай саашанхи ажабайдалда тон хэрэгтэй, артист мэргэжэлтын харгыда оруулалсаа һэн. Зарим зон артистын ажалые айхабтар хүнгэн, һэбхи гэжэ һанадаг, энэмнай тон буруу ойлгосо болоно гэжэ би һананаб, юундэб гэхэдэ, үнэншэмэ һайн, оорһөө ондоо хүнэй зан абари, аяг аашые сэдьхэлээрээ шунан орожо, зал соо һуһаан зүжэг харагшадай сэдьхэлыень хүдэлгэхын тула, артист хүн зүрхээ арба дахин ехээр сохилуулна, үнэнхэ зүрхэнһөө уйлана, уйдана...

Артист хүн гээшэмнай ендэр дээрэ гаражка ажалаа хэдэг зон ха юм даа, тиимэһээ хүн зон маанадые таниһаг. Харин энээнһээ гадна зүжэг харагшадта харагдахагүй ажал гэжэ байха.

Би мүнөө энэ зураглал бэшэхэдээ, артист тухай бэшэ, харин зүжэг харагшедта харагдадаггүй ажал хэдэг, манай театрай үнинэй хүдэлмэрилгэшэ аха нүхэр И. Н. Плохаев тухай «Буряад үнэн» газетынгээ үншагшадта хөөрэжэ үгэхэ хүсэлэнтэйб.

Илья Николаевич Плохаев 1927 оной апрель һарада Эрхүүгэй областиин Алайрай районой Куркат тосхондо таряашан айлай бүлэдэ түрэһэн. Тэрэл һууриндаа эхин һургуули дүүргээд, Алайрай дунда һургуулиин 6-дахи класста нуража байтарнь, дайн эхилжэ, Армида үнэн сэхээр алба хэһюм. Армиһаа эгэшэнь дүүнэртэйнь Ильягаа уггажа байгаа.

1952 ондо Илья Плохаев Улаан-Удэ ерэжэ, арод драмын театрта рекламистаар хүдэлхэеэ оробо. Үнншые тэндээ хүдэлоогүй, залуу хүбүүнэй сэдьхэл ондоо газарнуудые хараха, үзэхээ хүсэжэ, аха дүү Монгол орондо оршодог «Скотимпорт» гэжэ нэгдэлдэ ажалда орожо хүдэлоод, хэлсэһэн болзоройнгоо дүүрэхэдэ, аяар Хойто Мульһэтэ далайн хажууда оршодог Тикси һуурында ошожо хүдэлһэн байна. Тэндэһээ Улаан-Удэеэ бусажа, арод драмын театрта хуушанайнгаа ажалда ороод хүдэлжэ байтарнь, тэрэ үедэ Буряад драмын театрай ахамад уран зураааша байһан Борис Булгатанович Чернутов ба театрай дарга Цырен Аюржанаевич Балбаров хоёр, гартаа уран, һүбэлгэн бэрхэ хүбүүе дуудажа, өөһэдынгөө театрта хүдэлхыень дурадхаба. Мүнөө Илья Николаевичай өөрынь «Ажалай дэбтэр» харахадэм иимэ тэмдэг байна: «1953 оной декабриин 14-дэ Буряад драмын театрта, сценэ дээрэ хүдэлмэри хэдэг ажалшанаар абтаба». Тэрэ гэһээр тэбхэр 35 жэл үнгэршэбэ.

Энэ хугасаа соо Илья Николаевичай театрта хээгүй ажалынь гэхэдэ үгы шахуу. Түрүүхэдэ, наһанайнгаа амаралтада гараһан байна.

1953 онһоо эхилээд, мүнөө болотор түрэл театрайнгаа бүхы томо томо гастрольнуудта тон эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, оорынгоо хубита оруулалсаһан байна. 1959 ондо манай республикын литература, искусствын хөөрдохи декадада хабаадалсаһан, һүүлээрнь үшөө 1969 ба 1976 онуудта театрайнгаа тоосооте гастрольнуудта хабаадажа, Москва хото ошолсоһон байха. Тиихэдэ 1973, 1976 онуудта манай театр Ленинград хотодо Бүхэроссин национальна театрнуудай фестивальда хабаадаһан түүхэтэй. 1965 ба 1972 онуудта Илья Николаевич театрааяа хамта аха дүү Монгол орон гастрольдо гаралсаһан, мүн 1969, 1983 онуудта Хальмагай АССР-тэшье гастрольдо ябалсаа.

1976 ондо Илья Николаевичта Буряадай республикын соёлой габьяата ажал абуулагша гэһэн хүндэтэ үндэр нэрэ эзргэ олгогдоһон байна, тиихэдэ аха дүү Монгол ороной ба Хальмаг республикыч Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнагдаһан байха.

Илья Николаевич Плохаев энэ наһан соогоо түрэл театртаа үнэн сэхээр хүдэлжэ, маанарта, залуу зондо, һургаал жэшээ болоһон, амаралтада гаранхайшье һаа, хүдэлһэн зандаа. Даруу номгон зантай, энеэбхилэд гэһэн нюдэдынь дулааханаар хараад байха. Тэрэ хадаа хэжэ байһан ажалдаа тон харюусалгатай, ехэ нягта нарин, саб гэмэ хүн байха.

Илья Николаевичай наһанайнь хани нүхэр — Галина Никитична Мяханова 23 жэлэй хугасаа соо Улаан-Удын шэлэй заводто ажаллаад, мүнөө амаралтада гаранхай. Оля, Галя, Аня гэжэ гурбан аша басагадаа хүмүүжүүлэлсэнэ. Басаганиинь Надежда Ильиничнa авиационно заводто баһал эрхим хүдэлмэришэдэй тоодо оронхой.

Манай театрай ажалшад Илья Николаевич Плохаевта 35 жэл соо иигэжэ үнэн сэхээр түрэл театртаа хүдэлжэ, өөрынгөө нэрэтэ хубитые оруулалсаһандань «Буряад үнэн» газетээр дамжуулан баяр хүргөөд, саашанхи ажабайдалдань, гэр бүлэдэнь, аша хүүгэдтэнь элүүр энхые хүсэнэ.

Б-Д. БУДАЕВ,
Буряадай АССР-эй арадай артист.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ажалай ветеран Илья Николаевич Плохаев.

«Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө

ШАНГА ШАЛГАЛТА

«Байгал» журналай шанда хүртэхын түлөө боксоор Буряадай АССР-эй түрүү һүури эзэлэлгын нээмэл мүрысөөнэй хахад финалай нааданууд шанга тэмсэлдэ үнгэржэ, сугларагшадые һонирхуулаа. Энэ үдэр гол түлэб Монголой болон манай республикын арһан бээлэйн шадабаритад рингдэ гаража туладаба.

54 килограмм. Улаан-Баатарай багшанарай институдай студент, спортын мастер Жадамбын Энхтэр хадаа шандааһа шангатай, онсо өөрынь арга дүрэтэй боксер юм. Тэрэ 120 дахин рингдэ гаража туладахадаа, 110-дань илалта туйланхай. МНР-эй чемпион Ж. Энхтэр энэ үдэр спортын мастера кандидат Владимир Даржаевһаа шанга шалгалта абаба. Хоёрдохи раундын һүүл багта монгол спортсмен баруун гарһаа онштой сохилтоор нүгөөдээ бүдэрүүлжэ, урагшаа дабшаһан байгаа.

Буряадай худөө ажахын институдай студент, спортын мастерта кандидат Цырен-Доржо Баянов манай дүршэл шадабаритай боксернуудай- нэгэниинь юм. Тэрэ республикын чемпион, Чимкент хотодохи бүхсоюзна мүрысөөндэ мүнгэн медальяар шагнагдаһан намтартай. Бар хүсэтэй Ц-Д. Баянов спортын мастерта кандидат Амгалан Норбоевые яаха аргагүй диилэжэ, түгэсхэлэй мүрысөөндэ МНР-эй түлөөлэгшэ Жадамбын Энхтэртэй уулзаха эрхэ олобо.

57 килограмм. Буряадай багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Александр Шаралдаев энэ жэлдэ Универсиадын бүхэроссин наадануудта хабаадахадаа, шанда хүртоо һэн. Нэгэдэхи разрядтай Александр Пинтаевтай тулалдахадаа, Шаралдаев зүб тактика хэрэглэжэ, илалта туйлаа.

Улаан-Удын авиационно заводой слесарь, спортын мастер Павел Посоховто энэ жэл урагшатай байба. Тэрэ бүхсоюзна мүрысөөндэ хоёрдохи һүури эзэлжэ, СССР-эй спортын мастерай нормативе дүүргээ һэн. Тиин мүнөө Сандан Намсараевые тогтон торгонгүй диилэжэ, түгэсхэлэй наадапда гараба.

Монголой ниислэл хотын түмэр замай техникумэй һурагша Олег Широков багшанарай институдай студент Сергей Ильинтэй уулзахадаа, эдэбхитэйгээр добтолжо, илалта туйлаба.

Багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Николай Полоцкий һэримжэтэй хёрхоор, болгоомжотой наринаар тулалдахадаа, хоёр гарһаа оноһоштой мэргэн соҳилтотой байһан дээрэһээ ямарханшье боксерой добтолгые зогсоохо аргатай юм. МНР-эй сэргэгэй алба хаагша, ороной чемпион, спортын мастер Санаажавын Батбаяртай уулзахадаа, нютагаймнай хүбүүн нүгөөдынгөө зорилгые тайлбарилан таажа, тэнсүү шанга тэмсэлдэ илажа гарһаһан байгаа. Һүүлшын үдэр Н. Полоцкий О. Широковтой уулзаха.

67 килограмм. Тус шэгнүүртэ хоёр уулзалга болоо. Залуушуулай дундаһаа республикын чемпион, нёдондо жэл СССР-эй түрүү һүури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаһан спортын мастерта кандидат Андрей Путинский нютагайнгаа нэгэдэхи разрядай боксер Виталий Гагуевтай хабаяа туршаба. Гагуевай хүсэл эрмэлзэл гаргаашье һаань, А. Путинский илаба.

ЛВРЗ-гэй худэлмэришэн, спортын мастер Игорь Назаров энэ шэгнүүртэн сооһоо эгээл булюу байһанаа үшөө дахин харуулба. Нэгэдэхи разрядтай Ц-Д. Доржиевтай уулзахадаа, спортын мастер тэрээнһээ шангахан шалгалта абаба.

Нэгэдэхи дунда шэгнүүртэ манай республикын түлөөлэгшэд Павел Рудкин, Даша-Цырен Цыден-Ешеев гэгшэд уулзаа. Тэнсүү шанга тэмсэлдэ П. Рудкин илажа, һүүлшын үдэр Монголой бэлигтэй бэрхэ боксернуудай нэгэн — Сеулда болоһон Олимпиадада хабаадагша, МНР-эй спортын мастер Хайдавийн Гантулгатай тулалдаха эрхэдэ хүртөө.

Эдэ үдэрнүүдтэ шандааһа шангатай, гоё һайхан арга дүрэтэй боксернууд залуушуулһаа шанга шалгалта абаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Б-М. ЖИГЖИТОВ,
Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Буряадай АССР-эй командын түлөөлэгшэ Николай Полоцкий шүүбэ» гээд **мүрысөөнэй судья Г. Г. Банчиков** тэрэнэй гарыень үргэжэ байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Барилдаан

ШЭЛЭН АБАЛГЫН ШЭНЖЭТЭЙ

Эдиршүүлэй дунда дүрэ буряадалгын барилдаагаар профсоюзуудай спортын бүргэмэй түрүү һүури эзэлхын түлөө боксоор Буряадай АССР-эй түрүү һүури эзэлэлгын нээмэл мүрысөөнэй үедэ һанаа заяанда ороогүй үшөр тохёолдодог гээшэ. Түрүүшээр Сандак Цыденов (Ивэлга) тэрэнииe булижархёо һэн. Удаань Баатар Аюржанаев (Баргажан) Ваниие бүдэрүүлбэ. Тиигэжэ манай бэрхэ тренернүүдэй нэгэн Мэлс Балдаевай һурагша Сандак Цыденов бүхы уулзалгануудтаа илажа, чемпион болобо. Тэрэнэй үшөө нэгэ һурагша Баатор Юндунов 41 килограммай шэгнүүртэ шүүжэ гараа.

Хяагтын районой эдир барилдаашад эрхимээр тулалдаба. Хираанай-Адагай дунда һургуулиин һурагша Гена Цыбденов, Ехэ-Нугын дунда һургуулиин багша спортын мастер Юрий Гармаевай һурган хүмүүжүүлдэг Юра Очиров болон Игорь Норбоев гэгшэд ооһэд оөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ эрхимлэжэ, профсоюзуудай областной советэй чемпионууд болоо.

Түрунтаеваһаа ерэһэн Ваня Бурмакинда орёо хүшэр зорилго табигдаба. Түгэсхэлэй нааданда нюргалдуулан унегаабал, тэрэ илалта туйлаха аргатай һэн. Мухар-Шабэрһээ ерэһэн Ларьков шүүжэ гараха байһандаа найдаа. Худэр шамбай бэетэй энэ хүбүүн эршэмтэйгээр добтолхо үедөө алдуу гаргажа шүүгдэшоо. Тиигэжэ Бурмакин түрүү һүури эзэлбэ.

ЛВРЗ-гэй спортклубай тренер Аркадий Даниловай һурагшад гоё һайханаар барилдажа, сугларагшадай зүгһөө альга табшалгаар уггагдаа. Тэрэнэй һурагшад Андрей Архипов, Саян Мункуев, Владимир Власко гэгшэд лауреадууд болобо.

Хэжэнгын дунда һургуулиин һурагша Владимир Мангатханов түрүүшынгээ уулзалгада шүүгдэбэшье, ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй байһанаа харуулжа, чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртоо. Түрүүшынгээ урагшагүйдэлгэһөө зүб тобшолол хэжэ, Володя саашадаа болгоомжотой наринаар барилдажа, түрүү һүури эзэлхэһээ гадна, «Илалта туйлаха хүсэл эрмэлзэлтэй байһанай түлөө тусхай шанда хүртэбэ.

32 килограммай шэгнүүртэ эрхимлэһэн Мухар-Шабэрэй районой Хүсөөтын дунда һургуулиин һурагша Жаргал Нимбуев мүрысөөнэй эрхим бэрхэ барилдаашан гэжэ тоологдоо.

Хүндэ шэгнүүртэй эдир барилдаашад алң бүхы мүрысөөнүүдтэ тсн хомор суглардаг гээшэ. Тэгэ эндэ багжагар бэетэй табан хүбүүдэй ерэһэниинь һайшаалтай. Хэжэнгын бүхэ Чимит Базарсадуев хүндэ шэгнүүртэн сооһоо онсо шалгарһан байха юм.

Илангаяа һалгай гартань тулалдаһан хүн хүл дээрээ тогтоногүй. Түрүүшын хоёр үдэр тэрэ манай республикын суглуулагдамал командын гэшүүд, спортын мастернууд Алексей Инкижинов, Василий Дубровин гэгшэдые тус тустань хоёр дахин нокдаунда оруулжа, шүүһэн байгаа.

Тус шэгнүүртэ Яхадай АССР-эй түлөөлэгшэд В. Бужинаев — А. Ефремов хоёр тулалдаһан байгаа. Тиихэдээ Владислав Бужинаев булюу байһанаа харуулаа.

63,5 килограмм. Энэ шэгнүүртэ манай республика бэлигтэй бэрхэ боксернуудаараа шалгардаг юм. Спортын мастернууд Александр Кондаков, Бадма Батуев, Балдан Буянтуев гэгшэд нэгэдэхи дундууршаг шэгнүүртэ ехэ ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадахадаа, толотомо илалта туйлаба, Буряадай боксын түүхэдэ мартагдашагүй хуудаһануудые бэшэнхэй. Тиин мүнөө тэдэнэй алдар солые дэмжэжэ абахаар хүбүүд урган гаража байна. Энэ талаар спортын мастернууд Сергей Ильин, Олег Широков, спортын мастерта кандидат Николай Полоцкий гэгшэдые дурдалтай. Мүрысөөнэй гурбадахи үдэр Улаан-Удын түмэр замай техникумэй һурагша Олег Широков багшанарай институдай студент Сергей Ильинтэй уулзахадаа, эдэбхитэйгээр добтолжо, илалта туйлаба.

Багшанарай институдай студент, спортын мастерта кандидат Николай Полоцкий һэримжэтэй хёрхоор, болгоомжотой наринаар тулалдахадаа, хоёр гарһаа оноһоштой мэргэн соҳилтотой байһан дээрэһээ ямарханшье боксерой добтолгые зогсоохо аргатай юм. МНР-эй сэргэгэй алба хаагша, ороной чемпион, спортын мастер Санаажавын Батбаяртай уулзахадаа, нютагаймнай хүбүүн нүгөөдынгөө зорилгые тайлбарилан таажа, тэнсүү шанга тэмсэлдэ илажа гарһаһан байгаа. Һүүлшын үдэр Н. Полоцкий О. Широковтой уулзаха.

67 килограмм. Тус шэгнүүртэ хоёр уулзалга болоо. Залуушуулай дундаһаа республикын чемпион, нёдондо жэл СССР-эй түрүү һүури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хабаадаһан спортын мастерта кандидат Андрей Путинский нютагайнгаа нэгэдэхи разрядай боксер Виталий Гагуевтай хабаяа туршаба. Гагуевай хүсэл эрмэлзэл гаргаашье һаань, А. Путинский илаба.

ЛВРЗ-гэй худэлмэришэн, спортын мастер Игорь Назаров энэ шэгнүүртэн сооһоо эгээл булюу байһанаа үшөө дахин харуулба. Нэгэдэхи разрядтай Ц-Д. Доржиевтай уулзахадаа, спортын мастер тэрээнһээ шангахан шалгалта абаба.

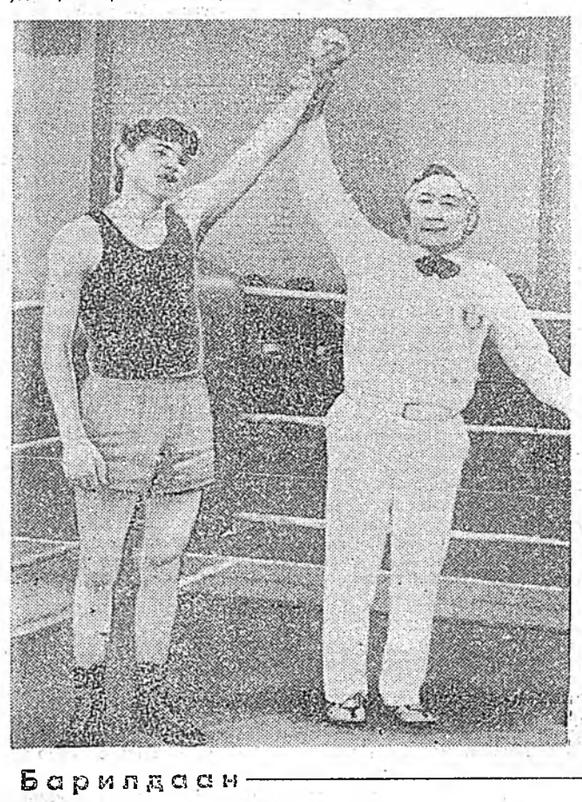
Нэгэдэхи дунда шэгнүүртэ манай республикын түлөөлэгшэд Павел Рудкин, Даша-Цырен Цыден-Ешеев гэгшэд уулзаа. Тэнсүү шанга тэмсэлдэ П. Рудкин илажа, һүүлшын үдэр Монголой бэлигтэй бэрхэ боксернуудай нэгэн — Сеулда болоһон Олимпиадада хабаадагша, МНР-эй спортын мастер Хайдавийн Гантулгатай тулалдаха эрхэдэ хүртөө.

Эдэ үдэрнүүдтэ шандааһа шангатай, гоё һайхан арга дүрэтэй боксернууд залуушуулһаа шанга шалгалта абаа гэжэ тэмдэглэлтэй.

Б-М. ЖИГЖИТОВ,
Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Буряадай АССР-эй командын түлөөлэгшэ Николай Полоцкий шүүбэ» гээд **мүрысөөнэй судья Г. Г. Банчиков** тэрэнэй гарыень үргэжэ байна.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Кино, театрнуудта

ТЕАТР ОПЕРЫ И БАЛЕТА
Балет АВОСЬ — в 19-30.
«ДРУЖБА»
ПРИКЛЮЧЕНИЯ ПИНГВИНЕНКА ЛОЛО — в 10, ЧЕТВЕРО ДРУЗЕЙ — в 11-30, 13-40, 16, 18-20, 20-40.
«РОДИНА»
ЕГОРКА — в 10, ВОРЫ В ЗАКОНЕ, ФРАНЦУЗ — в 11-50, 15, 18-10, 21-10.
«ПРОГРЕСС»
Красный зал — СЛАДКИЕ ГРЕЗЫ — в 9-30, 11-50, 14-10, 16-30, 18-50, 21-10. Зеленый зал — ЧЕТВЕРТАЯ ВЛАСТЬ — в 9-50, 12, 14-10, 16-20, 18-30, 20-40.
«ЭРДЭМ»
РЫЖАЯ ФЕЯ — в 9-40, 11-10, 12-40, 14-20, МЕНЯ ЗОВУТ АРЛЕКИНО (2 серии) — в 16, 18-40, 21.
«ОКТЯБРЬ»
ПЕТРОГРАДСКИЕ ГАВРОШИ — в 10, 14, КИНГ-КОНГ ЖИВ — в 12, 16 18, 20, 21-50.
«АРШАН»
БОЛЬШОЕ ПРИКЛЮЧЕНИЕ ЗОРРО — в 18-30 (удл.), 21.
«ВОСТОК»
ЯБЛОКИ МОЕГО ДЕТСТВА — в 15-30, ИСКАТЕЛИ ПРИКЛЮЧЕНИЙ — в 17, 19, 21.
«БАЙКАЛ»
МАЮРИ (2 серии) — в 18, 20-30.
ВИДЕОЗАЛ (Дворец бракосочетаний)
ДВЕНАДЦАТЬ МЕСЯЦЕВ — в 10, ИГЛА, РОК — в 11-30, ДИСКЖОКЕЙ (2 серии) — в 15-10.
ВИДЕОЗАЛ «ОКТЯБРЬ»
ПИРАТЫ XX ВЕКА — в 11-30, НЕ МОЖЕТ БЫТЬ! — в 13-20, КРУГОСВЕТНОЕ ПУТЕШЕСТВИЕ КОТА В САПОГАХ — в 15-20, ЧЕЛОВЕК — АМФИБИЯ — в 17-20, ИГЛА, РОК — в 19-20.

Сонгир аяран

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 7.30—«120 минута». 9.35—«Большая игра»—6 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи, 2-дохи серинүүд. 11.55 — Шэнэ һонин. 12.05—«Аяншалагшадай клуб». 16.30— Шэнэ һонин. 16.40— Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 16.50— Баримтата фильмүүд. 17.30 — «Амар сайн, хүгжэм!» 18.30— «Һургуули: хубилалтануудай саг». 18.50— СССР — Латиин Америкэ: үгэеэ ойлголсолгын замууд. Улаан-Удэ. 19.10— Байгал. Москва. 19.40—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 19.55 — Баримтата фильм. 20.45— «Большая игра»—6 серитэй уран һайханай фильм. 2-дохи сери. 22.00— Время. 22.35— Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45—«Хабаадагша нюурнууд». 23.30— П. И. Чайковский. Оркестртэй хамта фортепиано дээрэ гүйсэдхэгдэхэ 1-дэхи номерой концерт. 00.05—Ехэшүүлэй мультфильм. 00.25—«Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 00.40— Хоккей. «Известия» газетын шангай түлөө улаасхоорондын мүрысөөн. ЗЫ — в 9-30, 11-50, 14-10, 16-30, 18-50, 21-10. Зеленый зал — ЧЕТВЕРТАЯ ВЛАСТЬ — в 9-50, 12, 14-10, 16-20, 18-30, 20-40.

Шаециин ба СССР-эй суглуулагдамал команданууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15— Антон Семенович Макаренкодо зорюулагдаһан дамжуулга. 9.35, 10.35— Географи. 7-дохи класс. 10.05, 12.05— Француз хэлэн. 11.05— СПТУ-гай һурагшадта. Эстетическэ хүмүүжүүлгэ. 11.35, 12.35 — Биологи. 5-дахи класс. 11.55 — Баримтата фильм. 12.55— «Дөа гроша надежды»— уран һайханай фильм (Итали). 14.30 —Шэнэ һонин. 14.40 —«Встреча у высоких снегов»—3 серитэй уран һайханай фильм. 1-дэхи сери. «Начало пути». **Улаан-Удэ.** 17.55 — «Арадай зоорииe гамнаха». 18.25— Хүгжэмтэ үулзалгануud. **Москва.** 19.10—Худөө ажахыда кооперативууд ба арендэ подряд. **Улаан-Удэ.** 19.40 — «Барилгашан» программа. 20.20—Байгал (буряадаар). 20.35— Киноочерк. 20.45— Соносхолнууд. **Москва.** 21.00—«Амгалан нойрсогты, багашуул!» 21.15—«16 хүрэтэр ба тэрээнһээ дээшэ наһатайшуулда». 22.00— Время. 22.35 — Хубилган шэнэдхэлгын прожектор. 22.45— Хоккей. «Известия» газетын шангай түлөө улаасхоорондын мүрысөөн. ЧССР-эй ба Канадын суглуулагдамал командануud.

МҮНӨӨДЭР ресторнай сэлмэжэ, ха. Зарим нютагнаар саһан орохо бордоһолхо. Баруун секундын 7—12 гөөр' налхилха, нүудта 18—23, Баэрьеэр 5—10, бусета 10—15 градус лохо.

УЛААН-УДЭДЭ хэжэ байха, багах орохо, нулаханаар хо. Баруун-хойкоһ дын 7—12 метр налхилха. 10—12 тэн байха.

ДЕКАБРИИН 21— нүүдтэ зарим нютгаханаар саһан ханаар бордоһолхо.

[Газетымнай ул мер декабриин 2

Редакто

Р. Б. ГАРМ

М А Н А Й
АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД:
индекс 670000

УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76; отделы: партийной жизни—2-60-91, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-34-05, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, собственные корреспонденты: п. Баргузин—91-1-44, п. Кяхта—91-7-18, Северобайкальск—35-73, п. Хоринск — 55-6-99.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00671. Заказ № 291. Индекс 04610